

KULTÚRA

ROČNÍK XX. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

31. MÁJA 2017

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Teodor Križka

Prebícha reforma školstva. Píše sa rok 2017. V roku 1995 Slovensko navštívil prof. V. Chinaphan, vtedajší riaditeľ oddelenia pre výchovu a vzdelávanie UNESCO v Paríži. Uskutočňoval so spolupracovníkmi aj na Slovensku Monitoring vzdelávania pre všetkých. V Psychofóre, časopise Slovenskej psychologickéj spoločnosti, bol s ním rozhovor. Na základe monitoringu vtedy povedal:

Slovensko je mladý štát, ale deje sa tu veľa zaujímavého. Náš výskum, vysvetľoval, sleduje prvýkrát situáciu detí v škole, dnes by sme povedali, nielen gramotnosť, ale sleduje predovšetkým, aký je vzťah medzi učiteľom a dieťaťom. A to, ako sa cítia v škole. Možno budete prekvapení, pokračoval, ak vám poviem, že úroveň a možnosti vzdelávania na základnej a strednej škole u vás sú omnoho lepšie ako napríklad v Spojených štátoch. Slovensko z tohto hľadiska kladiem na úroveň Fínska, Švédska, medzi najvyspelejšie krajiny sveta. Azda iba Japonsko by som kládol na vyššiu úroveň. Čo sa týka vysokých škôl, tam je rozdiel už v neprospech Slovenska v tom, že silnou konkurenciou sú univerzity Sorbona, Stanford, Harvard. Na západe, hovoril profesor, je intelektuálna elita síce veľmi dobrá, ale tvorí ju iba 10% populácie. U vás dosahuje vysokú úroveň 60% populácie. Ďalej pokračoval profesor, že nejde o to, koľko ľudí má v národe Nobelovu cenu, lebo to je iba jeden človek,

Neodmietajme generácie, ktorých sme pokračovateľmi

nereprezentuje celý štát. Uvedol, že vzťah učiteľa a žiaka je na Západe konfliktný. Žiaci veľmi často nerešpektujú učiteľa. Máme na západe veľa problémov s drogami, u vás tento problém nie je natoľko vypuklý. Ak porovnávam, pokračoval, celkovú vedomostnú úroveň žiakov, ale aj kultúrnú vyspelosť, ich disciplinovanosť, rešpekt voči učiteľom, tak v tomto

smere ste u vás na tom dobre. Moderátorka rozhovoru komentovala: Z vašich slov vyplýva, že tým, že sme sa otvorili svetu, sme sa mu akosi bezbreho poklonili a stratili sme dôveru aj v to dobré, čo v nás bolo a je. Profesor súhlasil, ale povedal, je vo vás veľká sila, aby ste sa bránili efektom zvonku.

Položme niekoľko otázok. Čo bolo príčinou, že naše školstvo bolo v dobrej kondícii? V čom naviazalo na predchádzajúci vývoj a čo bolo nové? Čo je to tá veľká sila v nás, o ktorej hovoril profesor? Je správne odmietat generácie,

ktorých sme potomkami, či v rodinnom živote, alebo profesnom živote iba preto, že žili v totalite? Ako vieme oceniť osobný a profesionálny étos, ktorým sa usilovali tieto generácie učiteľov, rodičov, čeliť totalite? Potvrzuje každodenný život ideológiu, ktorá sa šíri dnes? Ako sa vyrovnávame s tými rušivými efektmi z vonku? Ako je videná ľudská psychika v súčasnosti

ktorých sme potomkami, či v rodinnom živote, alebo profesnom živote iba preto, že žili v totalite? Ako vieme oceniť osobný a profesionálny étos, ktorým sa usilovali tieto generácie učiteľov, rodičov, čeliť totalite? Potvrzuje každodenný život ideológiu, ktorá sa šíri dnes? Ako sa vyrovnávame s tými rušivými efektmi z vonku? Ako je videná ľudská psychika v súčasnosti

budúcich generácií. Cez rodiny v nepriaznivých okolnostiach spoločenského života Slovákov generovali hodnoty. Ďalej je to širšia spoločenská tradícia ako generativita, cez kultúru a jej obsahy. Osobitne má zásadný význam kresťanstvo s jeho tradíciou dialógu s Bohom, a jeho vplyv v kultúre. V kultúre je okrem duchovnej zložky aj zložka civilizačná, generuje vzdelávanie, výchovné a technologické spôsobilosti, ktoré vytvárajú podmienky života spoločnosti. Takže na otázku akým étosom čelili generácie v totalite, bol to étos založený predchádzajúcimi generáciami. Toto generačné prepojenie je životne dôležité. Pozorujem jeho zámerné napádanie. Má ísť o podporu tých zložiek psychiky, aj školou, ktorými sa rozvíja osobnosť v príprave na zaradenie do života vo všetkých jeho sférach, nie len pracovnej, ale aj rodinnej, ako celoživotný proces rozvoja osobnosti, ktorý sa chápe ako axiologický rozvoj.

(Pokračovanie na 8. strane)

STANISLAV HVOZDÍK

S táva sa všeličo. Za ostatné roky toho bolo neúrekom. Veci sa nieže vyčirujú, ale naopak, stávajú sa neprehľadné. Aby toho nebolo málo, prekvapí vás nečakaná prekážka, verte či nie, v tej najnevhodnejšej chvíli. Nevládal som už napísať stĺpček v nedeľu ďaleko po polnoci. Odložil som si ho na ráno, hádam bude viac síl. A ráno? Ráno som mal zablokovaný grafický program, skončila platnosť licencie. Všetka práca je fuč.

Starý program nefunkčný, nový stojí horibilnú sumu. Využil som možnosť trojdňovej trialovej verzie. Ale tú som v grafickom

Stáva sa

TEODOR KRIŽKA

počítači nainštaloval nesprávne a druhú možnosť inštalácie už táto bezplatná trojdňová podoba neposkytuje.

Skrátka, nie je všetko iba o svetovom dani. Keď sa vám udejú takéto veci v počítači, nepomôže vám prehľad svetových udalostí. A pomoc je minimálna. Aby sme mohli ako-tak fungovať, každý čitateľ by musel venovať ročne desať eur navyše. Nie na predplatnom! Z ceny si distribúcia určuje rabat. Museli by prispievať priamo na účet, ale na účte to - povedzme si úprimne - kvapká.

Keď ma niekto chce pozvať na kávu, ťažko sa mi vysvetľuje, že si musím rozmyslieť, či si môžem dovoliť niekam vycestovať. Ani na Matre som po prvý raz minulý rok nebol, pretože štyristo kilometrov niečo stojí.

Nesťažujem sa. Učím sa potrebovať stále menej. Ak o rok dostanem daký drahý drobný dôchodok, bude aspoň na chlieb a vodu.

Predseda vlády hovorí čosi o extrémizme. Všetko to, čo vidíme ako príznaky tzv. demokracie, je zúrivý extrémizmus. Extrémizmus je uplácať krikľúňov a utláčať iný názor.

Nad svetom sa sčervenelo. Ak už legitímne zvolený americký prezident musí čeliť výzvam na odvolanie či dokonca vraždu, niečo už ozaj nie je v poriadku. Aby som sa trochu pohral so slovami, akoby moc uchopili nemocní.

Nedávno som čítal článok o fungovaní supersystémov. Autor vo svojej teórii delí ľudstvo na štyri kategórie. Na zvieratá, na zombie, na démonov a na ľudí. A ja som si vo svojej naivite vždy myslel, že ľudstvá sú iba dve, kainovské a ábelovské. Presne ako píše Hviezdoslav vo svojom Kainovi: „A od tých čias (od Kainovej bratovraždy) sa vo dva prúdy rôzni človečenstvo, pretekajúce zeme okršlek.“ Kedysi som si tento citát vložil aj do záhlavia sonetového venca Pokojná v nepokojí. Ale to boli časy, keď som veril, že pádom komunizmu „brat brata objíme, dotknú sa neba plecami.“ Nieže neobjal, ale už znova hľadá zádrapku, ako zaútočiť.

Modlime sa! Čo nie je v ľudských silách, dokáže Boh!

V týchto dňoch sa mi dostala do rúk vatikánska štatistická ročenka *Annuario Pontificio*. Hoci reč číslíc je obyčajne nudná a nezaujímavá, keď človek do nej pozorne nazrie, je poučná a užitočná. S týmto úmyslom tu predkladám niektoré údaje, ktoré by mohli zaujímať čitateľov Kultúry, o ktorých nepochybujem, že im osud Cirkvi a národa leží na srdci.

Za posledných päť rokov (2010-2015) pribudlo na zemi 420 miliónov ľudí: V Ázii pribudlo 223 miliónov, v Afrike 142 miliónov, v Latinskej Amerike 35 miliónov, v severnej Amerike 14 miliónov, v Austrálii a Oceánii 3 milióny a v Európe tiež len 3 milióny. Relatívne najväčší prírastok obyvateľstva Európa môže ďakovať jedine prisťahovalcom z Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky. Keby tých nebolo, počet obyvateľstva by zaznamenal negatívny trend. Inými slovami: biela rasa v Európe vymiera. Podľa reálnych odhadov v rokoch 2010-2015 v Nemecku zomrelo o 1 400 000 viac osôb európskeho pôvodu, než sa narodilo. A toto je obraz, ktorý sa čím ďalej, tým jasnejšie rysuje po celom európskom kontinente.

Kým v rokoch 2010-2015 celosvetový prírastok obyvateľstva bol 7,4 %, za to isté obdobie počet katolíkov vzrástol iba o 6,8 %, teda relatívne je nás menej ako pred piatimi rokmi. Afrika je jediný kontinent, kde

vzrast katolíkov je vyšší ako všeobecný prírastok obyvateľstva.

Ku dňu 31. decembra 2015 bolo na zemi 1 285 000 000 (jedna miliarda 285 miliónov) katolíkov. Viac než polovica katolíkov (56 %) žije v týchto desiatich štátoch: Brazília (172 miliónov), Mexiko (110 miliónov), Filipíny, Spojené štáty (72 miliónov), Taliansko, Francúzsko, Kolumbia (45 miliónov), Španielsko, Demokratická republika Kongo a Argentína (40 miliónov). Zatiaľ sú medzi nimi tri európske krajiny, ale prognóza naznačuje, že o 12-15 rokov už tam nebude ani jedna. Ťažisko katolíckeho obyvateľstva sa neúprosne presúva na juh zemegule.

Pokiaľ ide o geografické rozdelenie katolíckeho obyvateľstva, 48,6 % katolíkov žije na americkom kontinente, v Európe žije 22,2%, v Afrike 17,3 %, v Ázii 11, 0 % a v Austrálii a Oceánii približne 0,9 %.

V štatistických záznamoch najviac bije do očí všeobecná kríza kňazských a rehoľných povolání, ktorá už niekoľko rokov prejavuje klesajúcu tendenciu. Na konci roka 2015 sa o duchovnú správu veriaceho ľudu staralo 5 304 biskupov, 415 656 svetských a rehoľných kňazov a 45 255 stálych diakonov. Popri nich vo vinici Pánovej pracovalo aj 54 229 rehoľných bratov a 670 320 rehoľných sestier.

Annuario informuje, že počet veriacych v roku 2015 vzrástol asi o 1 %, ale počet kňazov globálne poklesol o 136 osôb. V praxi sa to pre-

javuje tak, že v roku 2010 na jedného kňaza pripadlo primerne 2 900 veriacych, v roku 2015 je to už 3 092 veriacych. (Tu však treba poukázať, že počet veriacych na jedného kňaza je veľmi podmienený geografickou polohou danej krajiny. Tak napríklad na Slovensku pripadne na jedného kňaza 1 325 veriacych, ale v Južnej Amerike je to až 7 000 veriacych).

Najvýraznejší pokles v počte kňazov bol v Európe, kde roku 2015 ubudlo dohromady 2 502 kňazov. Kým pred 50-60 rokmi ešte odchádzali kňazi-misionári z Európy do zámoria, dnes už nie je zriedkavosťou vidieť v Európe kňazov z Afriky, z Indie, z Filipín a iných – kedysi tzv. misijných – krajín.

Ak súčasný trend bude pokračovať, nedostatok kňazov najviac pocítia štáty západoeurópskej kultúry, t. j. Európa, severná Amerika a Austrália. Názorný výhľad do budúcnosti tu poskytujú štatistiky zo Spojených štátov, kde je tento problém štatisticky najlepšie spracovaný. Kým v roku 1965 bolo v USA 58 632 kňazov, z ktorých 94 % bolo zapojených do aktívnej pastoračnej činnosti, o päťdesiat rokov neskôršie, v roku 2014, bolo tam už len 38.275 kňazov a z nich iba 68 % v aktívnej pastoračii. V súčasnosti je v USA 3 854 farností bez farára. Kým v roku 1970 bol priemerný vek kňaza 35 rokov, v roku 2009 bol priemerný vek kňaza 63 rokov. V premietnutí do budúcnosti to naznačuje, že v roku

2020 polovica kňazov bude staršia než 70 rokov, čiže oprávnená ísť do dôchodku, takže zo stále sa zmenšujúceho počtu kňazstva ostáva iba iba polovica pre aktívnu pastoračiu.

Naše Slovensko je zatiaľ na tom relatívne dobre, ale aj u nás sa situácia z roka na rok zhoršuje: v roku 2005 študovalo na teologických fakultách 612 poslucháčov (440 diecéznych a 172 rehoľných), v roku 2014 bolo už len 412 (324 diecéznych a 88 rehoľných); v roku 2005 bolo vysvätených 88 novokňazov, v roku 2014 už len 39.

Pravda toto sú len kvantitatívne štatistiky. Oveľa zaujímavejšie a dôležitejšie by boli také údaje ako napríklad účasť na nedeľných bohoslužbách, prístupovanie k sviatostiam, odoberanie katolíckej tlače, žiactvo katolíckych škôl, podpora charitatívnych projektov, postoj hierarchie a veriacych k sociálnym a spoločenským problémom ako rozvodovosť, umelé ukončenie tehotenstva, homosexuálne partnerstvo a pod.

Tento ukážkový a veľmi letný pohľad na štatistické informácie iba potvrdzuje, čo nám bolo známe. Náboženský, duchovný a kultúrny život západoeurópskej spoločnosti sa nachádza v krízovej situácii. Číslice varujú, že treba konať a ak doterajšie opatrenia neprinesli očakávané výsledky, treba ich nahradiť účinnejšími.

FRANTIŠEK VNUK

Tri deti v rodine = dane na minime

Začiatkom marca 2017 sa v Čičmanoch konalo plenárne zasadnutie katolíckych biskupov Slovenska. Otcovia biskupi na tomto zasadnutí prijali vyhlásenie k demografickej situácii na Slovensku, v ktorom apelovali jedná na celú našu spoločnosť, ale najmä na politikov, ktorí majú možnosť prijímať legislatívne opatrenia v prospech rodiny. Nepriaznivý demografický vývoj sa podľa vyhlásenia biskupov prejavuje hlavne v dramatickom znížení počtu narodených detí, čo v budúcnosti môže na Slovensku spôsobiť vážne spoločenské a ekonomické problémy. Pri takomto trende môže Slovensko reálne dospieť do štádia, kedy skutočne nebude mať kto pracovať na dôchodky.

Biskupi vyjadrili pre-svedčenie, že v rámci politiky by sa podpora rodiny mala stať prierezovou témou, premietnutou do všetkých relevantných legislatívnych nástrojov a národných stratégií.

My, poslanci EŠ Naše Sloven-

sko sa stotožňujeme s týmto vyhlásením katolíckych biskupov a zlepšenie demografickej situácie na Slovensku podporujeme nielen slovami, ale aj konkrétnymi návrhmi zákonov. Príkladom je náš návrh na novelizáciu zákona o dani z príjmov, ktorý by podstatne zlepšil príjem pracujúcich rodín s vyšším počtom detí. Rozhodovanie rodičov o počte detí je v dnešnej dobe totiž do veľkej miery podmienené financiami. Neraz sa stáva, že mladé rodiny cítia ekonomický tlak, kvôli ktorému sú donútené mať iba jedno dieťa. To však na prežitie nášho národa a zachovanie našej spoločnosti nestačí.

Sme presvedčení, že zachovaniu nášho národa treba prispôsobiť celú ekonomickú, sociálnu a bezpečnostnú politiku štátu. Rodinná a sociálna politika musí byť nastavená tak, aby rodičia, ktorí zodpovedne vychovávajú svoje deti a zároveň svojou prácou vytvárajú pre túto spoločnosť hodnoty, cítili podporu štátu. Ideálnym prostriedkom pod-

pory slušných a pracujúcich rodín je zvýšenie daňového bonusu, ktorý vo svojej podstate predstavuje úľavu na dani z príjmu. Podľa súčasnej legislatívy si pracujúci rodič môže na dieťa uplatniť daňový bonus vo výške 21,41 eur mesačne na každé dieťa. To znamená, že výška daňového bonusu je v súčasnej dobe na každé dieťa v rodine rovnaká, resp. rovnako biedna.

Podľa nášho návrhu zákona by však výška daňového bonusu nebola fixná, ale zvyšovala by sa v závi-slosti od počtu detí v rodine. Naším cieľom je, aby priemerne zarábajúca rodina, ktorá vychováva 3 deti, neplatila prakticky žiadnu daň z príjmu. Sú to práve pracujúce a slušné rodiny, ktoré chceme motivovať k vyššej pôrodnosti. U vzdelaných a pracujúcich rodičov je vyšší predpoklad, že aj ich deti budú mať pozitívny vzťah k vzdelávaniu, k práci a k národu. Nechceme zvyšovať prídavky na deti, ktoré predstavujú bezzásluhovú formu

podpory a ktorú zneužívajú najmä asociáli.

Vďaka nami predloženej novele zákona o dani z príjmov by si pracujúce rodiny s deťmi polepšili aj o viac ako tisíc eur ročne. Bohužiaľ, pracujúci rodičia si na viac peňazí vo svojom rodinnom rozpočte budú musieť ešte počkať. Niekoľko opozičných poslancov sa síce odvážilo tento náš návrh podporiť, ale väčšina poslancov z takzvaných štandardných politických strán nehlasovala za. Hlasovanie o tomto návrhu nám jasne ukázalo, že v dnešnej falošnej dobe nestačí pozerieť na to, ktorí poslanci o sebe vyhlasujú, že im záleží na rodine a národe, ale oveľa dôležitejšie je pozerieť sa na skutky týchto poslancov. Je dôležité nevnímať len sľuby a sladké reči politikov, ale všimnúť si hlavne ich hlasovania v parlamente, ktoré sú neraz v úplnom rozpore s ich verejnými vyhláseniami.

MILAN UHRÍK
poslanec NR SR
za EŠ Naše Slovensko

11/2017 (31. mája)

Roky ohlasovaná náprava krívd v súvislosti s výpočtom výšky starobných dôchodkov, ktoré po Kaníkovej reforme zdeformovali túto citlivú oblasť, sa konečne začala riešiť i na úrovni vlády a parlamentu. Neprekvapila, ale urazila ma reakcia niektorých poslancov Národnej rady SR, najmä poslankyne p. Jurinovej, ktorá vzhľadom na svoj rok narodenia a doterajšie civilné pôsobenie nemôže o tom nič vedieť. Vraj je nespravodlivé, lebo sa tým upravia dôchodky bývalým komunistom. Ale veď tie nikto nikdy osobitne neriešil a mohol! Pripúšťam, že niektoré

cialistických“ dôchodcov koncom osemdesiatych rokov „vyrobila“ štátnu potravinovú sebestačnosť, keď okrem banánov, čaju, kávy, kakaových bôbov, ryže a morských rýb všetko na stole pochádzalo z domácej pôdy! Nuž bolo toho málo na slušnú, dôstojnú penziu, a nie na tú dnešnú hanebnú, často pod ú-rovníou minimálnej mzdy? Aj títo ošomraní socialistickí poľnohospodári museli denne, zopakujem denne, chodiť do práce. Áno aj v sobotu aj v nedeľu, lebo nik ani žiadna imunita ani zákon ich nezbavil po stáročia zdedenej pracovnej povinnosti na roli dedičnej!

Socialistickí dôchodcovia

hospodárske funkcie väčšinou obsadili v čase reálneho socializmu ľudia s jedinou stranickou legitimitou a dokonca iba za stranickú prácu dostávali plat.

Lenže skutočné materiálne hodnoty i vtedy tvorili robotníci, roľníci a prepytujúci pracujúca inteligencia (väčšinou tzv. bezpartajní). Dokonca verejne priznávam, že po počiatočných biednych zárobkoch, ku koncu 80-tych rokov i slušne zarábali a postupne získavali i vý-znamné spoločenské a profesijné postavenie, aj napriek zúriacej socialistickej ideológii dokázali bez európskych peňazí a výberových konaní postaviť veľké nemocnice, školy (aj materské), kultúrne domy, funkčne vybavené bytové sídliská, fabriky, ale aj diaľnicu z Bratislavy do Prahy, pražské metro, stavbu storočia bratislavský Most SNP, napriek všetkému dokončiť Vodné dielo Gabčíkovo, zachrániť Bratislavský hrad, hrad Devín, zámok Topoľčianky, udržať funkčné letiská v Bratislave, v Sliači, v Piešťanoch, v Košiciach a Poprade. Na základoch automobilových závodov v Bratislave a Trnave (BAZ a TAZ) vznikli dnešné moderné továrenské giganty. Stihli postaviť celý systém vodných nádrží, ktoré okrem produkcie elektrickej energie neraz zachránili naše územie pred ničiacimi záplavami. Aj dnešný Steel, predtým HUKO a potom neslávne VSŽ Košice ešte i dnes má svoju nielen reálnu, ale aj politickú medzinárodnú váhu. Dva naše vtedy významné progresívne podniky farmaceutického priemyslu padli v prvej vlne zahraničnej privatizácie. Prvá česko-slovenská atómová elektrárňa v Jaslovských Bohuniciach už desiatky rokov úspešne vyrába elektrickú energiu a tú novšiu v Mochovciach dnešní stavbári nemôžu už desiatky rokov ani dostavať.

Naša generácia súčasných“ so-

A o tom nik nediskutoval! A ak nakoniec pre svoju mimoriadnu pracovnú angažovanosť začali slušne zarábať, tak to sa im do výpočtu starobného dôchodku nerátalo, lebo znovu platilo to bolševické „vsjo rovno“! To je spravodlivé, demokratické, humánne, ľudskoprávne?

Prečo u nás musíme tak zložito hľadať spôsoby pre sociálnu spravodlivosť a roky na ňu vypočítavo čakať? Stačilo by inšpirovať sa stáročnou skúsenosťou Katolíckej cirkvi. Budem citovať z dokumentu Kompendium sociálnej náuky Cirkvi (2008), kde sa v bode 308 píše:

„Ekonomický blahobyť krajiny sa nemeria výlučne množstvom vyrobených produktov, ale aj dbaním na spôsob, ktorým sú vyrobené, a stupňom spravodlivosti pri rozdeľovaní zisku, ktorý by mal umožniť všetkým, aby mali k dispozícii to, čo pomáha ich rozvoju a zdokonaľovaniu ich vlastnej osoby. ...Opravdivý ekonomický blahobyť sa uskutočňuje aj prostredníctvom primeranej sociálnej politiky rozdeľovania zisku, ktorý počíta so všeobecnými podmienkami a zároveň primerane berie do úvahy zásluhy i potreby každého občana.“ Takáto sociálna politika sa podľa tohto spisu rovnako týka práva na spravodlivú mzdu za prácu, ale aj práva na dôchodok a poistenie v starobe. Ako vidieť, stačí len čítať, pochopiť a nebať sa čestne, smelo a bezodkladne konať!

Celkom nakoniec chcem zdôrazniť, že tieto riadky nemajú byť falošnou prvomájovou oslavou socialistickej práce, ale len pokus o priznanie spravodlivého pohľadu na nedávnu neľahkú minulosť, ktorá raz každého dobehne vo forme definitívnej Pravdy na onom svete.

NORBERT MICHAL BEŇUŠKA

BEÁTA KATREBOVÁ BLEHOVÁ

Slovenský politický exil a Rádio Slobodná Európa

Keď predseda Národného výboru pre slobodnú Európu a zástupca vlády USA Charles D. Jackson otváral 1. mája 1951 česko-slovenské vysielanie Rádia Slobodná Európa v známom mníchovskom hoteli Bayerischer Hof, tak povedal, že z tejto stanice budú hovoriť Česi a Slováci k svojim porobeným národom. Vzápätí nato vystúpil riaditeľ československého oddelenia, známy novinár Ferdinand Peroutka, ktorý vo svojom prejave spomenul už len „Čechoslovákov“ ako adresátov rádiového vysielania nového vysielateľa. Týmto symbolickým vyjadrením sa začala éra média, ktoré ako jeden z najvýznamnejších inštrumentov studenej vojny v radoch početnej slovenskej emigrácie bolo vnímané iba ako „české rádio so slovenským prívěskom.“ Slovenská otázka, ktorá nepochybne zohrávala úlohu aj v pôsobení tohto významného média, historiografiou dodnes spracovaná nebola; navyše existuje silná motivácia, daná snahami o mytologizáciu Rádia Slobodná Európa, ktoré malo vo veľkej miere prispieť k pádu komunistického režimu ako v Česku, tak na Slovensku.

Genéza vzniku Rádia Slobodná Európa spadá do obdobia počiatkov studenej vojny s jeho charakteristickým vývojom utvárania dvoch antagonistických blokov. Prvotným impulzom myšlienky čeliť sovietskej propagande bola požiadavka vojenských tajných služieb zaviesť ako protiopatrenie tajné psychologické operácie. Toto úsilie vyústilo do smernice Národnej bezpečnostnej rady – významného orgánu pri vláde USA – z decembra 1947, podľa ktorej sa mali zahraničné informačné aktivity americkej vlády doplniť o tajné psychologické operácie. V apríli 1948 George F. Kennan, ako jeden z prvých amerických stratégov, ktorý pochopil skutočnú podstatu bolševizmu a podieľal sa na vytvorení stratégie známej ako „policy of containment“ a v tom čase viedol politicko-plánovacie oddelenie na štátnom departemente, vypracoval dokument, v ktorom sa jasne hovorí, že cieľom americkej politiky na potlačenie komunistického vplyvu má byť organizovanie tzv. bielej propagandy. Išlo predovšetkým o plánovanie utajených koordinovaných psychologických operácií, pričom vedením takýchto operácií bola poverená americká spravodajská služba CIA, ktorá v tých dňoch vznikala. Vytvorenie mimovládnej organizácie Národný výbor pre slobodnú Európu (National Committee for Free Europe, NCFE) v júni 1949, ktorá neskôr zastrešovala vysielanie RFE, sa udialo v kontexte americkej politiky na konci štyridsiatych rokov

minulého storočia. V tomto kontexte vznikla aj Rada slobodného Československa vo februári 1949, ktorá sa po vzniku Národného výboru pre Slobodnú Európu v júni 1949 začlenila do tejto organizácie.

Vysielanie rádia bolo koncipované ako úplná náhrada za komunistické médiá, to znamená, že zabezpečovalo alternatívne vysielanie pre každý socialistický štát východného bloku. Navyše vysielaním sa mal vytvoriť pocit „domovskej stanice“. Ďalším mimoriadnym aspektom Slobodnej Európy bola cieľná spolupráca medzi americkým manažmentom a emigrantskou komunitou na západe, ktorá jednotlivé národné vysielania (maďarské, rumunské, bulharské, poľské a československé) aktívne tvorila. Pritom zahraničné rozhlasové vysielanie v slovenčine malo široké zastúpenie: od španielskeho rozhlasu Radio nacional de España pod vedením Jozefa Ciekeru, cez talianske Radio Italia (RI) pod taktovkou Kolomana Murgaša, vatikánsky rozhlas Radio Vaticana, vysielanie z Nemeckej Spolkovej republiky Deutsche Welle, Deutschlandfunk, francúzsky štátny rozhlas ORTF, Rádio Barcelona, ktoré pôsobilo veľmi krátko v roku 1947 pod vedením Rudolfa Dilonga a Ferdinanda Ďurčanského a napokon Biela légia, ktoré vysielalo z rakúskeho územia s prestávkami

v rokoch 1950 až 1953 pod vedením Jozefa Vicena.

Charakteristickou črtou československej redakcie RFE, ktorá sa od začiatku päťdesiatych rokov konštituovala takmer výlučne z osobností pofebruárovej emigrácie z radov predfebruárového Národného frontu a vyznačovala sa blízkosťou k Rade pre slobodné Československo, bola jej faktická dvojjazyčnosť. Ako autonómna „národná“ redakcia paradoxne vysielala pre dva národy v dvoch jazykoch, čím sa rešpektovalo povojnové znovuoobnovenie unitárneho Československa so všetkými negatívami pre národný a kultúrno-duchovný život Slovákov. Otvorenou zostáva otázka, čo skutočne zavážilo pri neúspešných pokusoch o faktické rozdelenie československej redakcie na slovenskú a českú sekciu alebo pri pokusoch o zriadenie samostatnej slovenskej redakcie: bol to odmietavý postoj vlády USA rešpektujúcej povojnové usporiadanie v strednej Európe, alebo to bol postoj československy orientovanej emigrácie, ktorá slovenské snahy vnímala buď ako „separatizmus“ alebo ako nepotrebnú záťaž? To je otázka, ktorú nedokážeme úplne zodpovedať, vieme ale, že existovali mnohé pokusy jednak z radov slovenskej emigrácie, jednak zo strany krajan-ských organizácií o nápravu tohto

Prosba k priaznivcom Kultúry

Veľmi pekne ďakujeme, že viacerí z vás reagovali na prosbu redakcie a podporili vydávanie nášho časopisu Kultúra. Prosíme, nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte akoukoľvek čiastkou na číslo účtu vydavateľa Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

Slovenský politický exil a Rádio Slobodná Európa

stavu. O riešenie sa snažili aj dlhoroční redaktori v radách média, ako napr. významný študentský aktivista Jozef Šramek, ktorý v ňom pôsobil v rokoch 1951-1987 a bývalý vedúci Úradu tlače Imrich Kružliak, pôsobiaci v RFE od roku 1951 až do roku 1979. To boli osobnosti, ktoré nesympatizovali s Radou slobodného Československa a do redakcie sa dostali – v Šramkovom prípade – na priamu intervenciu amerického diplomata Royala Taylora, člena Národného výboru pre slobodnú Európu, ktorý tvrdil, že rádio nemôže pôsobiť bez účasti slovenských katolíkov. Šramek, ktorý sa až po jeho odchode z RFE do dôchodku v roku 1987 odvážil otvorene kritizovať pomery v redakcii, tvrdil, že československá redakcia bola zo začiatku postavená na obnovení 1. ČSR v duchu ideológie etatického čechoslovakizmu, o čo sa „zaslúžil“ najmä jej prvý programový riaditeľ Pavel Tigríd. Významný exilový činiteľ a dlhoročný vydavateľ časopisu Svědectví, Pavel Tigríd, ktorý svoj postoj k Slovákovi neskôr prehodnotil, bol kvôli svojmu nepochopiteľnému postoju k slovenskej otázke v rokoch formovania vysielania na jeseň 1952 z rádia prepustený. V súvislosti s jeho odchodom existujú domnienky, že americké vedenie mu dalo výpoveď pod vplyvom škandálu, ktorý vyvolal Tigrídov list z 24. marca 1952 jeho nadriadenému Williamovi Rafaelovi. V liste dehonestuje Slovákov, s ktorými sa dá podľa Tigrída jednat vraj len po požití veľkého množstva alkoholu. List bol v júni 1953 v anglickom origináli spolu so slovenským prekladom uverejnený v exilovom časopise Slobodné Slovensko, ktorý vydával Matúš Černák v Mníchove. Tu si dovoľujem odcitovať úryvok z reedície listu z roku 1986: „Milý Bill: [...] Dovoľ, aby som Ti bližšie vysvetlil oba dva priložené vysoké účty. Prvý z nich, datovaný z 9. marca 1952, predstavuje výdavky na 'Slovak party', ktorú sme, Honza a ja, usporiadali v Taylorovom dome pri príležitosti návštevy Frašťackého. Frašťacký – ako vieš – je dôležitým členom Rady a má veľký vplyv na Slovákov pracujúcich pre nás. [...] Pri tejto párty všetci Slováci boli opití a československý pomer sa značne zlepšil. Čistý výdavok: 38,20 dolárov. Je to požadovaná veľká cena za jednodu? [...] Pochybujem, že Slováci bez podávania alkoholu sú ochotní pristúpiť na nejakú dohodu; ale v prípade, že sa podarí dosiahnuť takúto dohodu, bude to revolučný krok, ktorý bude hodný vína, ktoré sa vypije. [...]“

Čechoslovakistická línia rádia RFE bola príčinou odmietavého postoja slovenského politického exilu. Američania už pri zakladaní National Committee for Free Europe pozvali do Poradného zboru Slobodnej Európy bývalého predsedu Slovenskej Ligy v Amerike, Mons. Františka Dubosha a predsedu Združenia slovenských katolíkov, Mons. Miloša Klimenta Mlynaroviča, ktorí však pozvanie z obavy pred reakciou radikálnych slovenských exulantov neprijali. Keď Antona Boteka, zakladateľa Slovenského katolíckeho ústredia v Ríme, vydavateľa a šéfredaktora mesačníka Hlasy z Ríma, oslovilo vedenie československej redakcie RFE, aby s nimi spolupracoval, tak Botek ponúkanú spoluprácu kvôli nevyriešenej situácii vzhľadom

na slovenskú redakciu odoprel. V liste bývalému rektorovi Slovenskej technickej univerzity Antonovi Buganovi z 10. decembra 1952 Botek doslovne písal: „Po odchode p. ministra [Ďurčanského] niektorí ľudia tu rozširovali, že Hlasy z Ríma platí RFE, čo je nehorázna lož. Lebo ma požiadali RFE (nie tí katolíci), ale slovenský šéf o pomoc v reportážach (nájst' osobu, čo by to robila a pod.) a ja som odoprel, nakoľko doteraz sa situácia nevyriešila. Bojím sa, že sa situácia ani nevyrieši, lebo najviac bojujú tí proti vyriešeniu, ktorí si všetci podali žiadosť, aby boli do RFE prijatí a boli zamietnutí. V opačnom prípade neviem, ako by sa tam boli držali. P.[án] m.[inister] [Ďurčanský] a to je výrok aj p. M. Černáka povedal, že my RFE donútime na kolená. Ak sa to stane, bude ma to veľmi tešiť. I druhá chyba je, že predsa RFE doma počúvajú, čo ona využíva na šírenie čl. ducha.“

Určitý druh cenzúry existoval zjavne aj v náboženskom vysielaní, ktoré v rokoch 1956-1972 viedol „otec Křišťan“ alias Alexander Heidler, český katolícky kňaz, ktorý si podľa vlastného uváženia vyberal vhodných slovenských spolupracovníkov. Jezuitský páter Fridrich Osuský alias „Gorazd Kostolný“, ktorý v rokoch 1951-1956 pracoval v náboženskom vysielaní RFE v Mníchove, v liste Botekovi z 12. novembra 1951 spomínal, ako mu jeho kázeň na výročie vzniku Československa 28. októbra odmietli odvysielat' s poznámkou, že bola príliš „separatistická“. Podobne mu vedenie rádia zrušilo proram „Fighting Church“ venovaný slovenskému katolicizmu. Osuského vystriedal v roku 1956 Félix Míkula, ktorý v náboženskom vysielaní v rádiu pracoval až do roku 1979.

Existuje niekoľko dokumentov, ktoré dokazujú, že slovenský politický exil proti politickej, programovej a personálnej línii RFE od začiatku vysielania protestoval. V októbri 1951, teda len pol roka od začiatku vysielania, Asociácia Slovákov vo Veľkej Británii podala na vedenie Národného výboru pre slobodnú Európu sedemstranové memorandum o vážnych nedostatkoch v politickej a personálnej tendencii v rádiu. V samotnom texte pomerne obsiahleho memoranda jeho autor Peter Prídavok, generálny tajomník Slovenskej národnej rady v zahraničí, poukázal na vážne nedostatky v personálnom obsadení ako aj v celkovej politike mníchovského rádia, ktoré boli hlavnými príčinami toho, prečo vysielanie nemohlo mať želaný účinok na Slovákov, v zmysle ich boja proti boľševickej tyranii. Z 31 programových riaditeľov bolo evidentne 29 Čechov a iba dvaja Slováci stáli v popredných funkciách: Martin Kvetko, člen vedenia Demokratickej strany a poverenik pre pôdohospodárstvo, ako vedúci sekcie RFE pre poľnohospodárstvo,

sa v exile ako jeden zo zakladajúcich členov Rady slobodného Československa názorovo radil medzi československy orientovaný exilový prúd a takmer neznámy, ľavicovo orientovaný Karol Berger-Belák. Vo vedení rôznych programových sekcií boli vo veľkej väčšine zastúpení ľavicovo orientovaní politickí činitelia reprezentujúci navyše „skrachovanú“ a „diskreditovanú“ politiku Eduarda Beneša. Toto nízke zastúpenie Slovákov vo vedúcich funkciách, rovnajúce sa takmer nule, nereprezentoval ani len číste numerický pomer Čechov a Slovákov v spoločnom štáte, nezodpovedalo sociálnej stratifikácii populácie a ani politickej diferenciacii a už vôbec neumožňovalo zastúpenie silného pronárodného prúdu Slovákov v emigrácii. Druhá protestná línia pamätného spisu pranierovala neprímeraný myšlienkový príklon k ľaviciarstvu, alebo lepšie povedané, k myšlienkam marxizmu, rozšírených na západe, ktoré z éteru rádia vyznievali ako podpora „heroického boja“ proti kapitalizmu v minulosti a proti komunizmu v súčasnosti a v konečnom dôsledku pôsobili medzi robotníkmi, ktorým boli podobné slová adresované, zmätočne.

V prostredí slovenskej cirkevnej emigrácie pod vedením vedúceho Slovenského katolíckeho ústredia v Ríme Antona Boteka bola na jeseň 1953 v súčinnosti so slovenskými redaktormi rádia Kružliakom a Šramekom podniknutá iniciatíva protestného memoranda, ktoré – ako spoločný pamätný spis slovenského kňazstva v diaspore – malo predostrieť slovenskú otázku najvyšším miestam amerických vládnych orgánov. V ručne písanom liste z 23. októbra 1953, ktorý súvisel aj s úmrtím popredného slovenského politika, diplomata a novinára Karola Sidora, písal Kružliak Botekovi do Ríma nasledovné: „Ďalej Vás veľmi prosím, keby ste sa poponáhľali s memorandum. Veci v USA sú v pohybe. Rada slob.[odného] Československa je pred reorganizáciou a hodne sa hovorí aj o RFE. Preto treba, aby naše memorandum prišlo zavčasu do USA. Môže to byť podľa mňa najúčinnejšia vec, akú dosiaľ náš exil podnikol.“ O dva dni neskôr písal Šramek obsiahly list do Ríma. Z listu adresovanému Botekovi vyplýva, že cirkevná emigrácia v Ríme sa k myšlienke široko koncipovaného pamätného spisu o RFE postavila kladne. Šramek trval na tom, aby sa za akciu postavilo celé slovenské kňazstvo v diaspore z dôvodov „účinnosti a presvedčivosti“, ako aj vážnosti takéhoto dokumentu pre celé kňazstvo v exile. Akcia mala navyše presvedčiť o tom, že kňazom leží na srdci osud národa. Mala sa posilniť solidarita medzi kňazstvom ako svedomím exilu. Napokon akciou sa mala zvýšiť vážnosť kňazov v Ríme spomedzi ostatného slovenského duchovenstva vo

svete ako aj vážnosť periodika vydávaného cirkevnou emiráciou vo veňom meste: Hlasy z Ríma. Samotný Anton Botek, katolícky kňaz, vynikajúci novinár, ktorý v štyridsiatych rokoch pôsobil ako šéfredaktor Katolíckych novín a v povojnových rokoch viedol Ústredie katolíckej kancelárie, šéfredaktor Hlasov z Ríma a jeden z vedúcich činiteľov cirkevnej emigrácie v Ríme, sa k memorandu vyjadril kladne a bol ochotný váhou svojej osobnosti ho podporiť.

Za jeden z najvýznamnejších kritických dokumentov svedčiacich o neúnosných pomeroch v československej redakcii rádia je možné považovať „Situáciu správu o pomeroch v slovenskej redakcii RFE“ z pera kultúrneho redaktora Kružliaka. Autor ju skoncipoval ako prísne dôvernú správu pro memoria pre budúceho predsedu formujúceho sa Svetového kongresu Slovákov v júni 1969. Vznik česko-slovenskej federácie ako jediný trvalý dôsledok reformného procesu Pražskej jari v roku 1968 poskytoval slovenskej otázke v zahraničí novú dimenziu a federalizačný princíp mal slúžiť ako nová platforma pre vyriešenie československého pomeru, či skôr nepomeru v jednotnej redakcii. Práve na tento fenomén narážala Kružliakova správa: „Po uzakonení federácie v ČSSR očakávalo sa, že sa federatívny princíp konečne uplatní aj v česko-slovenskom oddelení Rádia RFE.“ Že sa tak nestalo, je zjavné z nasledujúcich riadkov: „Miesto toho, pomery sa tu ešte zhoršili. Čechoslovakizmus, ktorý je aj podľa tvrdenia komunistickej tlače na Slovensku mŕtvý, propaguje sa z vysielania RFE jednak v zastretých útokoch na federáciu, na čas a spôsob, kedy bola uskutočnená, a jednak miešaním českého a slovenského hlasu v jednotlivých programoch, najmä vo vnútropolitickom vysielaní.“ Vo vysielaniach sa odzrkadľovala ostrá protihusákovská kampaň podmienená zásluhami Gustáva Husáka na federalizácii štátu, slovenské vstupy sa cenzurovali v tom zmysle, že sa nesmeli dávať do popredia slovenskosť, napr. nesmeli sa spomenúť Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, ale len Ústav sv. Cyrila a Metoda. Cenzurovalo sa napr. aj vystúpenie Štefana Romana v súvislosti s oslavami Milana Rastislava Štefánika v máji 1969 v New Yorku; Romanov vynikajúci prejav na počesť tragicky zosnulého generála nesmel byť odvysielaný, rovnako sa nesmeli spomenúť ani len Romanovo meno! Šramek si spomína, že vedenie československej redakcie nechcelo dovoliť komentovať historickú návštevu pápeža Jána Pavla II. v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme v novembri 1981, nechceli pripustiť do vysielania správy o prejavoch nespokojnosti medzi slovenskými bhoslovcami a číselné údaje o púťach

do Levoče. Ďalšou charakteristickou črtou personálnej politiky v rámci československej redakcie bola podľa Kružliaka diskriminácia slovenských katolíkov, ktorí do redakcie nesmeli byť prijatí, namiesto nich sa prijímali bývalí komunistickí novinári, ako napr. Emil Bohdan Štefan, bývalý redaktor komunistickej Práca a tlačový atašé na československom veľvyslanectve v Moskve, ktorý v rokoch 1969-1979 pôsobil v RFE. Kriticky osvetľuje aj päťdesiaty roky a dokazuje, že prekonaná politická koncepcia glorifikácie 1. ČSR spôsobila od počiatku vysielania rádia pokles počtovanosti na Slovensku, kde sa RFE radilo až za Rádio Vatikán, BBC a Bielu légiiu: „Keby RFE bolo malo slovenské vysielanie do ČSSR, čím by už aj formálne vyjadrovalo slovenskú národnú a politickú osobitosť a rovnoprávnot' v pomere česko-slovenskom, svojou propagandou mohli paralyzovať protislovenské snahy KSČ a posilňovať slovenský odpor.“

Od začiatku sedemdesiatych rokov sa otvára nielen pre RFE, ale aj pre slovenský politický exil nová kapitola. Založenie Svetového kongresu Slovákov v júni 1971 v kanadskom Toronte ako strešnej organizácie všetkých významných slovenských spolkov a organizácií v zahraničí s požiadavkou slovenskej štátnosti odvodenej od práva na sebaurčenie Slovákov začalo postupne meniť vnímanie slovenskej otázky, ktorá sa stávala otázkou medzinárodnou.

Nový zahraničnopolitický kurz amerického prezidenta Ronaldu Reagana od roku 1981 priniesol zmenu postoja voči ZSSR a východnému bloku. Návratom do politiky vytesňovania sovietskeho vplyvu nielen v štátoch tzv. tretieho sveta, ale aj smerom dovnútra sovietskeho bloku, sa sovietsky vplyv vo vlastných satelitoch značne oslaboval. Reaganov nový zahraničný kurz nasledoval len obnovenie politiky zdržiavania komunizmu, známej z počiatkov studenej vojny, ale v zmysle tzv. politiky roll back smeroval v konečnom dôsledku k prekoreniu Jaltskej zmluvy, ktorá sa chápala ako symbol rozdelenia Európy na dva antagonistické bloky, a k postupnému vytlačeniu sovietskeho vplyvu zo strednej a východnej Európy. Druhým zlomovým bodom v americkej politike bolo obnovenie horúčkovitého zbrojenia: v období rokov 1980-1984 sa výdavky na americkú armádu zvýšili o 40%. V marci 1983 Reagan pred prevapenou a zneistenou svetovou verejnou vyhlásil plán konštrukcie vesmírneho štítu (známy pod skratkou SDI, t.j. Strategic defence initiative), ktorý mal USA chrániť pred protoatomárnym útokom zo strany ZSSR a mal mu navrátiť pozíciu nenapadnuteľnej veľmoci z 19. storočia.

Vedenie Svetového kongresu

Slovákov, ktoré kritizovalo veľmocenské rozdelenie bipolárneho sveta a vo svojom programe nadväzovalo na Atlantickú Chartu a Chartu OSN, v ktorých je vyslovená zásada samourčenia, s veľkým zadostučinením vívalo zmeny v geopolitickej stratégii vlády USA. Logickým krokom podpory Reaganovho kurzu bol telegram Štefana B. Romana zaslaný na počesť jeho znovuzvolenia na jeseň 1984. V telegrame sa mimoriadne oceňuje interpretácia Jaltskej konferencie v duchu záverov Atlantickej Charty a Charty OSN, v ktorých bola odmietnutá koncepcia rozdelenia veľmocenských sfér a prijatý záväzok slobodných volieb pre všetky národy strednej a východnej Európy: „Ste prvým prezidentom, ktorý interpretuje Jaltskú konferenciu v duchu záväzkov Atlantickej charty a Charty Spojených národov; ktorý odmietol koncepciu záujmových sfér a ktorý požaduje slobodné voľby pre všetky národy Strednej a Východnej Európy.“

Zostrenie medzinárodno-politického napätia koncom sedemdesiatych a začiatkom osemdesiatych rokov sa nutne muselo prejavovať aj na vysielaní RFE. Celkové smerovanie vysielania bolo poznačené príklonom doľava, prílišným akcentovaním reformného procesu Pražskej jari a myšlienok eurokomunizmu. Prijímanie bývalých komunistov do rádia, ktorí po roku 1968 emigrovali, vyvolávalo atmosféru nedôvery a oslabovania antikomunistických hodnôt západného demokratického systému. Stojí za to odcitovať z jednej anonymnej správy z roku 1982 o pomeroch v československej redakcii, ktorá poslúžila ako podklad pre kritické memorandum obnovenej Rady slobodného Československa z 5. decembra 1982, adresovanej prezidentovi RFE Jamesovi L. Buckleyovi: „V poradiach [...] se objevují trendy, které ostatní zaměstnanci považují za nežádoucí ve vysílání stanice, jejímž úkolem je seriózní informování. Jedním z těchto trendů je vulgarizace jazyka a obsahu. Čtou se literární díla a hrají se písně plně obscenností, pos-

mívající se vlastní Bohu, zosměšňující všechno, co je lidem svaté. Zaměstnanci produkce, hlasatelé i režiséry, se často zdráhají tyto texty číst a režírovat, protože jsou toho názoru, že československý posluchač, který si s námahou vyladí Svobodnou Evropu, očekává něco jiného než punk a underground“. Takýchto príkladov exilovej kritiky rádia je množstvo a nepochybne prispeli k opätovným pokusom o zriadenie samostatnej slovenskej redakcie, o ktorú sa od roku 1984 pokúšal Kružliak spolu so známym saleziánskym kňazom Antonom Hlinkom, ktorý v RFE pôsobil v rokoch 1971-1991.

Od začiatku osemdesiatych rokov začalo vedenie Svetového kongresu Slovákov svoj dovtedy pasívny postoj voči RFE meniť. Na zasadaní Predsedníctva a Hlavného poradného zboru SKS v januári 1981 v Toronte za účasti biskupov Andreja Grutku a Michala Rusnáka, pátra Félixu Litvy, Štefana B. Romana, Jozefa Kirschbauma, Eugena Löbla a iných bola na podnet Imricha Kružliaka a Jozefa Kirschbauma vymenovaná komisia, ktorá mala sledovať politické zameranie vysielania rozhlasových staníc Slobodná Európa a Hlas Ameriky v súvislosti so slovenskou problematikou. Veľkú vlnu kritiky v radoch kongresu vyvolala návšteva tzv. slovenskej delegácie Rady slobodného Československa na čele s Jánom Papáňkom, Rudolfom Fraštackým a Martinom Kvetkom na Štátnom departemente v decembri 1984 vo Washingtone so zrejším úsilím diskreditovať snahu slovenského politického exilu o vyriešenie slovenskej otázky v amerických protikomunistických médiách. V rozpore so skutočnosťou totiž členovia delegácie informovali amerických štátnych úradníkov v tom zmysle, že organizačné vybavenie „československého desku“ malo byť plne vyhovujúce, proti organizačnej štruktúre neboli v minulosti podané žiadne sťažnosti a preto neexistoval ani dôvod na zriadenie samostatnej slovenskej sekcie.

V exilových kruhoch v okolí Slovenského ústavu Matúša Černáka v Mníchove činnosť Svetového kongresu Slovákov v súvislosti s danou problematikou vyvolávala ostrú kritiku. Popredný činiteľ ústavu Arvéd Grébert, ktorý bol zároveň členom Hlavného poradného zboru SKS, začiatkom roka 1988 poukazoval na „evidentnú neschopnosť funkcionárov SKS poverených kontaktmi s kompetentnými americkými alebo európskymi kruhmi“, keďže úspech ohľadom zrovnoprávnenia českého a slovenského vysielania v rádiách RFE a VOA dosiahnutý nebol. V slovensko exilovom časopise Slobodné Slovensko, založenom po vojne Slovenským revolučným odbojom, do ktorého Grébert pravidelne prispieval, bola komisia SKS sústavne atakovaná pre nečinnosť. Grébert z vlastnej skúsenosti z minulosti mohol dokázať protislovensky zameranú personálnu politiku v období, keď sa uchádzal o pracovné miesto redaktora. Keď začiatkom šesťdesiatych rokov vtedajší riaditeľ československej redakcie Július Firt prejavil záujem zamestnať Slovákov podal si Grébert prihlášku. Rozhovor, ktorý sa medzi ním a Firtom v konal Mníchove nedopadol úspešne, pretože Grébert nebol ochotný vzdať sa politického programu práva na samourčenie Slovákov. Grébert si spomína, že Firt sa ho ešte pred spoločným obedom otvorene spýtal na jeho postoj k slovenskej otázke naznačujúc, že v rámci redakcie sú ochotní akceptovať maximálne politický program autonómie v rámci jednotného Československa. Grébert a s ním mnoho ďalších uchádzačov o dobre platené miesto v mníchovskom rádiu úspešný nebol a ako je známe československá redakcia až do zániku Česko-Slovenskej federácie v roku 1992 zostala nezmenená. Dvoj- jazyčná redakcia sa rozdelila až ku dňu vzniku dvoch samostatných štátov Českej republiky a Slovenskej republiky 1. januára 1993.

BEÁTA KATREBOVÁ BLEHOVÁ

Snímka: Teodor Križka

Z vernosti Pravde

Voľne zmýšľať toľko znamená, ako myseľ svoju vymaniť spod vplyvu akéhokoľvek, ktorý by ma v nalezenej pravdy hatiť mohol, zmýšľať teda samostatne a neodvisle od všetkých vnútorných, osobných, ale i zovňajších a spoločenských okolností. Povedali sme, že v nalezenej pravdy čo by nás hatiť mohlo, lebo pravda je cieľom a predmetom všetkého zmýšľania. Len preto máme hlavu a rozum, aby sme pravdu našli a poznali. Nuž z tohto ohľadu berúc do povahy voľnomyšlienkarstva, akéhosi voľného

človek opilec, ktorého opanovala náruživosť opilca, môže neodvisle skúmať opilstvo a jeho zlé následky? Veď jeho náruživosť, aby len ju zanechal nemusel, vždy to mu bude prízvukovať, že je opilstvo nevinná vec! A či môže človek hriešny, ktorého svedomie obťažujú rôzne veľké hriechy, ktoré ale napraviť nechce, uznať, že je Boh, ktorý je spravodlivý a ktorého sa obávať musí? Neuzná ho, to si bude nahovárať, že niet Boha – prečo? Nie akoby to voľno a neodvisle tak bol našiel po dlhom a hlbokom skúmaní vecí, ale keďže jeho osobný hriešny život

JOZEF TISO

Čo je opravdivé voľnomyšlienkarstvo

zmýšľania na svete vôbec niet, ba v záujme pravdy ani byť nemôže! Keď ja chcem poznať v pravde slnko, nuž ja ho nemôžem skúmať celkom neodvisle; môžem ho skúmať neodvisle od svojich doterajších pochopov o slnku, neodvisle od pojmov iných ľudí o slnku, ale nie neodvisle od raného slnka. Keď ja slnko v pravde poznať chcem, musím ho skúmať tak ako je, teda som odvislý od slnka. Uplná neodvislosť je možná síce, ale bláznivá, tá sa môže lichotiť namyslenosti, ale nie hľadaním pravdy. Neodvislosť teda osobná, ale nie vecná môže byť len podmienkou voľného zmýšľania. No a či ju tí naši voľnomyšlienkári skutočne majú?! Práve opačne: oni môžu sa síce odvolávať na neodvislosť vecnú – čo je ale ohrozenie ba znemožnenie nalezenej pravdy! – ale nemôžu sa preukázať, že by boli neodvislí osobne!

Čo je to tá osobná neodvislosť? Osobne neodvislý v hľadaní pravdy je ten, ktorý nie dľa toho posudzuje ľudí, vecí a povinností, ako sa to jemu ľúbi a ako to jeho náruživosti vyžadujú, ale ako to vecná pravda predkladá. A v tomto pozostáva vlastne to voľnomyšlienkarstvo. City a pudy človeka, jeho chůťky, žiadosti a náruživosti, spoločenský kruh, v ktorom žije, jeho záujmy hmotné a duševné, stále a nenadále usilujú sa myšlienkam človeka vraziť svoj ráz, myšlienky človeka tak riadiť, ako to týmto činiteľom zodpovedá. Neodvislosť od svojich pudov, náruživosti osobných pôžitkov a hmotných záujmov – to je opravdivé voľnomyšlienkarstvo. A touto neodvislosťou práve naši voľnomyšlienkári sa môžu najmenej honosiť. Sú to ľudia, riadne a skoro všeobecne rozličným náruživostiam a hriešnym obyčajom poddaní – nuž či môže potom taký človek neodvisle a voľne pravdu hľadať? Nie – nikdy! Všetka tá jeho náruživosť, ktorá ho opanuje, tá mu nedovolí veci ináč ponímať, len tak, ako to tej náruživosti zodpovie. Nedarmo sa hovorí, že svet je takej barvy, z akej barvy sklom hľadáme naň: červený je, keď cez červené sklo hľadáme na svet, zelený, keď zeleným sklom ho pozerám. Nuž či

mu to tak diktuje, aby sa nemal koho báť, aby nemusel svoj hriešny život napraviť. Prvou podmienkou voľného zmýšľania je teda osobná neodvislosť mysliteľa od hriešnych náruživostí – a toto práve naši voľnomyšlienkári preukázať nevedia. Predstavujú sa, že sú voľní, a sú voľní, a sú špatní otroci svojich náruživostí. Preto potom blúdžia, preto potom rozhlasujú také nezmysly, že niet Boha, niet pekla, preč od cirkvi – všetky veci, ktoré im ich osobné chůťky a náruživosti namyslenosti, ale nie hľadaním pravdy. Neodvislosť teda osobná, ale nie vecná môže byť len podmienkou voľného zmýšľania. No a či ju tí naši voľnomyšlienkári skutočne majú?! Práve opačne: oni môžu sa síce odvolávať na neodvislosť vecnú – čo je ale ohrozenie ba znemožnenie nalezenej pravdy! – ale nemôžu sa preukázať, že by boli neodvislí osobne!

A že to osobné otroctvo je žriedlom tých bludov, ktoré voľnomyšlienkári ako svoj pokrok vyhlasujú, vidíme i z toho, že človek, ktorý nemá svedomie obťažujúce takými ťažkými hriechami, ktorý sa nekori rozličným náruživostiam, ktorý žije život čistý, mierny, statočný, nikdy neprišiel na tieto bludné cesty voľnomyšlienkarov. Takýto človek bez všetkej ťažkosti uzná Boha, podriadi sa cirkvi v učení i v mravoch, lebo hriešne náruživosti neprekážajú mu v tom, kdežto človek nemravný prv alebo neskôr isto pride na túto cestu, lebo svedomie mu nedá pokoj, treba ho teda udusiť – to ale ináč sa nedá, len keď zaprie Boha, opovrhne cirkvou, a na ich miesto posadí svoje náruživosti, ktorým sa klania a ktorým sa i nabudúce klaňať chce!

Voľnomyšlienkarstvo je teda mravná zvrhlosť, huncútskym fiškálskym rozumom zaobalená, ktorý i to chce dokázať za pravdu, o čom sám je nie presvedčený.

Kresťan, katolíck človek života bezúhonného voľnomyšlienkarstvo nepodľahne, ba všemožne prekáža, aby sa ono neprinieslo i medzi nás, zárodok to rozkladu náboženského a spoločenského.

Tatranský Orol,
roč. 4, 1923, č. 4-5, str. 54-55

VEČNOSŤ

Keď myslím, myslím na teba,
na všetky tvoje obrazy.
Tak spomína si pahreba
na oheň. Sťa kvet do vázy

vkladáš mi krásu do zmyslov
a zmysel vraciaš do krásy.
Iba mlč, slovka nevyslov,
vidím ťa takú, aká si.

Si duša, čo mi nad mračná
vynáša vtáča menom cit.
Si jednoducho zázračná,
a bez zázraku ako žiť.

Si večnosť, ktorá po nebi
skutočnosť kreslí snom
a skladá drevo z pahreby
a z ohňa rozkvitnutý strom.

RUŽA

Kým niet ťa, plný dôvery
k tlkotu srdca, s ktorým bývam na vy,
hádam tvoj návrat po perí
holubov v okne, z čiernej kávy.

Či veselý som, či mám strach,
či odpočívam, či sa trápim práve,
hádam ho podľa čísel na autách,
podľa rýb, keď sa blysnú v splave.

Keď maľuje ťa z trávy dym
a keď ťa domalúva opar,
každý ťah tomu štetcu závidím,
skúšam ich aspoň zopár.

Sú také ťahy, napríklad
oblúček úst a noštek nad ním,
ktorý ma učí kráse netykať,
ale ju chváliť onikaním.

Keď nenachádzam odvahu
milovať ju, sám plný priehrad,
poviem si, že je ona na ťahu,
s ňou nie je hanba prehrať.

A čakám ťa, a čakám od svitu,
a čakám v noci, čakám v spánku.
A ako ružu k básni rozvitú
na čele cítim tvojho hánku.

CHRÁM

Máš prosby ty, mám prosby ja,
a máva občas prosby takmer každý.
Ale mňa práve smädnom opíja
prosba stáť, vyčkávať ťa v daždi.

Tak už príď, krásu, večný vozataj
drobností môjho túžiaceho srdca.

Rozbi ma, ale späť ma poskladaj
nie podľa môjho - podľa svojho kľúča.

Hod' do mňa, slepej, chladnej vitráže,
svoj živý, nehynúci kameň,
nech vyjaví sa, nech sa ukáže,
či aspoň kúsociek je hoden tvojich ramien.

Stojím tu v daždi, dokorán a sám,
len prosbami ma smädná túžba hostí.
Uhneť ma z hlíny, vypáľ, postav chrám
z bolesti mojich vyprahnutých kostí.

Rozbi ma na prach, navráť podobu
radosti môjmu nezvratnému smútku.
Pozri sa do mňa ako do hrobu
a ak nič viac, tak hod' tam aspoň hručku.

TEODOR KRIŽKA

MATKÁM

Voňavé bledomodré ruky matiek
nenahradí nič, čo je z tohto sveta.
Do tých rúk zložil Boh, ten stratég,
ustarostenú hlavu ako dieťa.

Aj moja ubolená hlava leží
v matkiných dlaniach bezstarostná,
a kričí, kričí ako zvony z veží
o Nebesách a spáse zo sna.

Ešte som tu a ona je tam,
kde budeme raz, verím, spolu.
Ale keď kľáčim, zavše lietam.
Takú mi život doprial smolu.

Lietanie na orlovi

MNÍCH

Mohli by spáliť všetky Knihy kníh,
no nezavraždia v ľudskej duši Boha.
V kláštore jeho prírody som mních
a jemu patrí každá moja sloha.

Odpusťte mu, že sa nezmohol
na viac než v stráni na studničnú vodu.
Dobrá je, ostrejšia než alkohol,
vždy chutila a chutí môjmu rodu.

A môžete mi zničiť stráň a les,
v noci sa oči pozrú na oblohu,
a je tam večne, včera ako dnes,
Evanjeliu o tom istom Bohu.

A keď nič iné, iba väzenie
prichystáte mi, lebo nie som súci
pre vašu pravdu, len ma zaženie
k Evanjeliu, čo mi Boh dal v srdci.

Zoblečte ma a celkom dohola
ostrihajte a hod'te týrat' falši.
Vyžeňte Boha hoci z kostola.
Za tri dni znova postaví si krajší.

Môžete spáliť všetky Knihy kníh,
nespálite však knihu lásky, bôľu.
V kláštore Božej prírody som mních,
zo všetkých farieb dúhy
nosím štólu.

DLŽOBA

Váš portrét, farebnejší ako jeseň,
váš portrét - okno s dažďom do lesa,
váš portrét, ktorému som dlžen esej,
váš portrét - odoprené nebesá;

váš portrét - lesná ostražitost' vlkov,
váš portrét - kabát s kúzlom v rukáve,
váš portrét - kam sa nesmie siahať rukou,
darmo sú prsty také zvedavé;

váš portrét - lúka s horami a brezou,
váš portrét - celkom po obzor háj briez,
váš portrét - kostol rozzvonený spiežou
nedel'ných oviec v stráni do nebies;

váš portrét náhle vytepaný krvou
na hrud', a na čelo, a na sluchy,
vypálený vždy poslednou a prvou
hviezdou, čo o tom nemá potuchy,

váš portrét - kresba hmlou... sa nedá zotrieť
ani len slzou, hoci nemešká.
Tajomstvo sfingy. Priepasť. Skrátka, portrét,
ktorý mi spánok kreslí na viečka.

VÝHYBKÁR

Život je trať, má tisíc návestí
do všetkých strán, no všetky v jednom kruhu.
To všetko Boh sám v sebe pomestí
a nad tým všetkým namaľuje dúhu.

11/2017 (31. mája)

Výhybkár darmo prehadzuje smer.
No nie je blázon? Na guľatej zemi
jedno je, či chceš na juh, na sever,
či vystúpiš a oddýchneš si v tieni,

alebo pôjdeš proti slnku, ved'
východ aj západ s dušou navždy chromou
rovnako, ver mi, dovedú ťa späť,
do bodu, ktorú nazýva sa domov.

Darmo ťa schytí vietor, vášeň, klam
a darmo závrat diaľok dá ti zabrat'.
Niet žiadnych ciest, je iba cesta tam,
čo je len inak vyslovený návrat.

TICHO

Ty ticho sveta v neustálom hluku,
ty v tichu sveta neprestajný krik!
To ty mi nehou zadržiavaš ruku,
keď vo mne biť sa ide prosebník.

To ty ma učíš, že je vo mne dobré
len čo je z teba, opak nevôle.
To tvoja láska o milodar žobre
za stĺpom môjho srdca v kostole.

Netreba chodiť dni a kilometre
po tvoju svätú, milosrdnú dlaň.
Na každom centimetri ty si v centre,
tam, kde je odpustenie, vďačnosť zaň.

To ty si stred, niet inakšieho streda,
Kalvária, tam, na Golgote - kríž.
To ty si žobrák, ktorý sýti biedu
prebytku nášho. To ty hlasno spíš

v zamknutom srdci, pokým neokreje.
To ty si strecha našich biednych stiech.
To ty si láska, ktorú na galeje
posiela denne každý ľudský hriech.

To ty si skrotil horlivý hnev Petra
a krotko spokornuješ moju zlosť,
keď lomcuje mnou ľahký poryv vetra
v strachu, aká nás čaká budúcnosť.

Zožni ma, zomeľ na žarnove múku
a vymies s vodou, upeč na chlebič.
Ty ticho sveta v neustálom hluku,
ty v tichu sveta neprestajný krik!

VYPREVÁDZANIE

Aké je ťažké, starší brat môj, Jób,
neroniť slzy, keď sa poklad stráca.
Akoby sa aj vo mne zavrel hrob
a zostala len vdova po ňom - krása.

Aké je ťažké zastaviť prúd slz
za čímsi bližším než to všetko drahé,
keď preletelo cez teba, priam skrz
tvoj smäd, čo v púšti podobal sa vlahe.

Tak veľmi som sa bál, že ako kráľ
zostanem nahý pred čistotou decka,

že vyriecť s tebou, Pán Boh dal i vzal,
nebudem mať síl, tak mi duša vrieska.

Som biedna koža, iba zvieracia
kazajka duše, čo chce chytiť nohu
tomu, čo sa len spiatky navracia,
keď som si trúfol ukradnúť to Bohu.

PERGAMENY

Až sa raz život zo mňa unaví
a zoberie ma na tú stranu sveta,
kde dostávajú ľudia do hlavy
guľôčku, čo raz zahodilo dieťa,

na svätom súde budem nahý stáť
a čudovať sa svojim detským zrakom,
ako ma nežne zavraždí môj brat.
Viac nespočinie, nebude mať na kom

hriech, slina zúfalého, záhuba
bezbožných... Tu sa postav, synak! -
pokynie anjel. Trúby zatrubia,
a v okamihu všetko bude inak,

ako som sníval. Stokrát čistejšie
a vznešenejšie, možno ešte väčmi.
V tej nádeji si trhám na verše
dušu a volám k Bohu: Pane, lieč mi

nevieru vierou, láskou nelásku.
Píš po mne túžby ako na pergamen
otázku za otázkou, k obrázku
Matičky, pokým nevysloví amen.

Až potom nastane tá odmena.
Tam kdesi, mimo priestoru a času,
v ďalekom detstve guľka stratená
sluchami preletí mi, navráti mi spásu.

LIETANIE NA ORLOVI

Báseň je duša, čo mi uletela.
Niesol ma vták, a všetkého bol schopný.
Tušil som, že mi odtrhne kus tela.
Ešteže má srdce dvoje chlopní.

Ešte sa vracia, ešte si ma trhá,
po kúsku kúsok, ešte stále vládze
sny po špirále vyniesť tam, kde dúha
i z neba pije, i zo smädu mládze.

Ešte mu z krídel nevypadli perá,
ešte ho nesú teplé vzdušné prúdy.
Ešte je smrť len opak slova viera,
čo kŕmi toho orla dakde v hrudi.

Snímka: Teodor Križka

(Pokračovanie z 1. strany)

Pre periodizáciu tohto minulého času v školstve, bol dôležitý koniec šesťdesiatych a začiatok sedemdesiatych rokov minulého storočia. Pre rozvojové impulzy škôl bolo dôležité ako sa nahliadalo na psychiku žiaka. Ako sa chápal jeho vývin, správanie, učenie sa, myslenie, aké mal potreby a k akým ho je potrebné viesť. Ako sa formuje jeho hodnotový svet. Kým je žiak v triede, kým by mohol byť, aké sú procesy ktorými sa učí. Ako a v akých hodnotových podmienkach poznáva, akceptuje sám seba. Pokiaľ ide o totalitnú ideológiu, ktorú život nepotvrzoval, v zásade sa jej neverilo. Socializmus chcel oslovit' sociálnou spravodlivosťou. Nedával, ale slobodu. Tí ktorí o ňu bojovali prišli o základné ľudské práva. Zároveň toto dávalo silné vedomie, že pravda existuje, že je univerzálna. Tí, ktorí boli prenasledovaní, boli živou hranicou medzi dobrom a zlom. V slovenskej spoločnosti neprebehla dostatočná reflexia a diferenciacia toho, čo môžeme prijať a čo nechceme prijať z minulosti. Odmietame celú minulosť, komplet. Nie len z jej negatívami, ale aj s tými, ktorí s nimi v tom čase bojovali, tvorili napriek nim aj vtedajšiu školu a jej skutočne akceptovateľný humánny základ. To sú celé generácie dnes anonymných učiteľov, ktoré by nemali byť zabudnuté, či nebudaj až odmietnuté. To je vlastne zničenie generatívneho odkazu minulých generácií. Môžeme tu pripomenúť moderátora Havrana v RTVS, s otázkou či napadnutím Štúra a Vajanského nenapadol aj generatívny podpora, ktorú pre budúce generácie založili.

P zatiaľ nikto neoceňoval vtedajšie žijúce generácie učiteľov, v rozličnom zaraďení, že napriek neživotnej ideológii neustratili zo zreteľa osobnosť v škole. Že svojim osobným angažovaním ubránili svoj status a status žiaka, ktorý vnímali ako príslušný k tomu, čo sa chápať ako osobnosť v najširšom slova zmysle. Psychika bola videná neživotnou ideológiou, iba v materialistických determináciách, ale okrasovanie tohto tvrdého jadra bolo práve tým, že sa táto tendencia prepájala s komplexnejším videním ľudskej psychiky, ako ju vnímal marxizmus. Psychológia tomu napomáhala. Nerobilo sa toto ostentatívne na osobnej úrovni. To by znamenalo osobnú a profesionálnu likvidáciu. Ale vytvárala sa aktivitu čelných pedagógov a psychológov tých čias argumentácia, že naplnenie úloh školy možno dosiahnuť iba s prispáním psychológie, čo platí aj teraz. Toto prispelo k rozvoju disciplíny školskej psychológie. Učiteľia prijímali psychologické poznatky ako oslobodzujúce od tlaku neživotnej ideológie. V učebnici, Základy školskej psychológie, prof. J. Hvozdík popisuje proces od individua k osobnosti v školských podmienkach. Verí vo vnútorné, tvorivé sily v človeku. Kládne dôraz na proces od vonkajšej motivácie, vonkajších tlakov, k motivácii vnútornej, ktorá angažuje potenciality v človeku ako súčasť psychoregulačného procesu osobnosti. Treba oceniť snahu o druhé vydanie tejto učebnice na FF UPJŠ v Košiciach.

Generácie vystavené totalite čerpali z podpory, ktorú im odovzdali predchádzajúce generácie v rodinnom živote a kultúre, teda aj vede, ktorou boli formovaní. V čase keď som

pisal štúdiu, Príspevok k histórii slovenskej psychológie, našiel som v pozostalosti prof. J. Hvozdíka korešpondenciu s prof. T. Pardelom. Boli to príslušníci generácie, narodených v rokoch 1910-1920. Písalo sa v nej, že v roku 1938 pochopili, že svoj osobný, profesionálny program, budú musieť uskutočňovať v časoch nepriaznivých, čo vývoj potvrdil. Nazvali sa Generácia roku 1938. Nešlo tu iba o prekonanie deficitov v slovenskom verejnom živote, ktorý bol dôsledkom odnárdoňovacích programov politických elít vo vtedajšom Uhorsku. Možno pripomenúť doc. J. Košča ako príslušníka tejto generácie, ten napísal, že v roku 1918 mali Slováci decimovanú vzdelanostnú vrstvu, inteligenciu, ale tí ktorí zostali mali vzdelanie európskych štandardov. A toto vzdelanie európskych štandardov pokračovalo aj v prvej Č-SR. Táto a ďalšie generácie boli pripravené vo vtedajších školách prvej Č-SR, ktoré boli kvalitné. Tento program implantovali, ale aj transponovali, aby vyjadril, rozvinul a podporoval slovenské osobitosti. To bola tradícia, ktorá bola podporou ďalším generáciám už v nám známym nepriaznivých podmienkach totality. Osobitne slovenské znamenalo, že tradícia dobrého európskeho vzdelania bola s rešpektom ku kresťanstvu. Prvá slovenská republika venovala enormne veľa prostriedkov do kultúry a vedy v tomto význame. Doštudovala v nej prvá odchovaná generácia vzdelancov, vedcov, umelcov, ktorá doplnila zdecimované rady po prevrate v roku 1918. Boli to ťažké vojnové časy. Otázka je či sa program decimovania neopakuje cyklicky, zámerne, s cieľom zničiť generativitu s kresťanským povedomím. Reforma môže byť reakciou na ľudské zlyhanie ako následok manipulácie s človekom. Ako snaha o dokonalejšiu manipuláciu. A môže byť aj pokus založiť dôveru v silu výchovy, seba výchovy k mravnejšiemu v človeku. To prvé je spojené aj s odmietnutím kresťanstva, to druhé nadväzuje naň. Čo by nemala reforma? Ak začínala od nuly, bolo by to radikálne ľavicové chápanie pokroku, ako ho popisuje Berďajev v knihe Zmysel dejín. V mene pokroku sa ničí prítomnosť a minulosť. To poznáme z totality.

Vo verejnom živote z totality sa táto príslušnosť k minulému dobrému vzdelaniu, skrývala. Ale uvedené patrí k tým „tajomstvám“ z ktorých sa čerpalo generálne povedomie spolupráce. Povedomie príslušnosti duchovna sa nespája s nejakou náboženskou denomináciou, všeobecne cenený duch sa ale chápal ako kresťanský duch a psychika sa videla ako príslušná k nemu. Ako tajomstvo, ktoré sa nedalo v súčasnosti vyjadriť pre nepriaznivé politické okolnosti. Marxistická veda psychiku chápala ako najvyšší stupeň vývoja hmoty. Oproti tomu tieto prvé generácie trvali na tom, že psychika patrí k existencialite, ktorá má bytostnú povahu príslušnú k duchovnu. Bola to nábožensky založená generácia.

Uvedené stačilo na postoj v spoločnosti, aby vnímal človeka cez jeho psychické potreby v inom duchu ako bol marxizmus. V tomto zmysle aj celé generácie učiteľov vytvárali vzťahy so žiakmi. Psychika sa videla, ako príslušná k svetu hodnôt, pre ktoré ich treba pripraviť. Tí ktorí podľahli tlaku ideológie, stratili skutočný vplyv na túto najvnutornejšiu sféru tých, ktorí nepodľahli, alebo kládli odpor. Treba pripomenúť celé generácie kňazov obidvoch konfesii, ešte v Uhorskom období, ktorí zakladali a spájali generálne povedomie hodnôt s národným životom, pre ktorý neboli podmienky. Tiež kňazov a iných, ktorých prenasledovanie z totality symbolizovalo hranicu medzi pravdou a nepravdou. A udržiavalo zmysel pre túto hranicu. Aj taký význam má utrpenie. Aj v dôsledku týchto tradícií, v čase totality štruktúra rodiny bola ešte hierarchicky určená. Uznatie sa získavalo plnením si svojich úloh. Rodina bola prostredím, ktoré odobrovalo ako sa správať vo verejnosti. Čo sa dá priať a čo nie. Námaha sa oceňovala a vedľajším produktom bola spokojnosť. V štruktúre osobnosti malo dôležitý zástož svedomie a povedomie hodnôt kresťanstva. Výchova sa robila tak, aby na ňu režim totality nedoviedol. A očakávalo sa, že raz príde doba, ktorá umožní túto, akoby zálohu, rozvinúť do plnosti jej tušených významov.

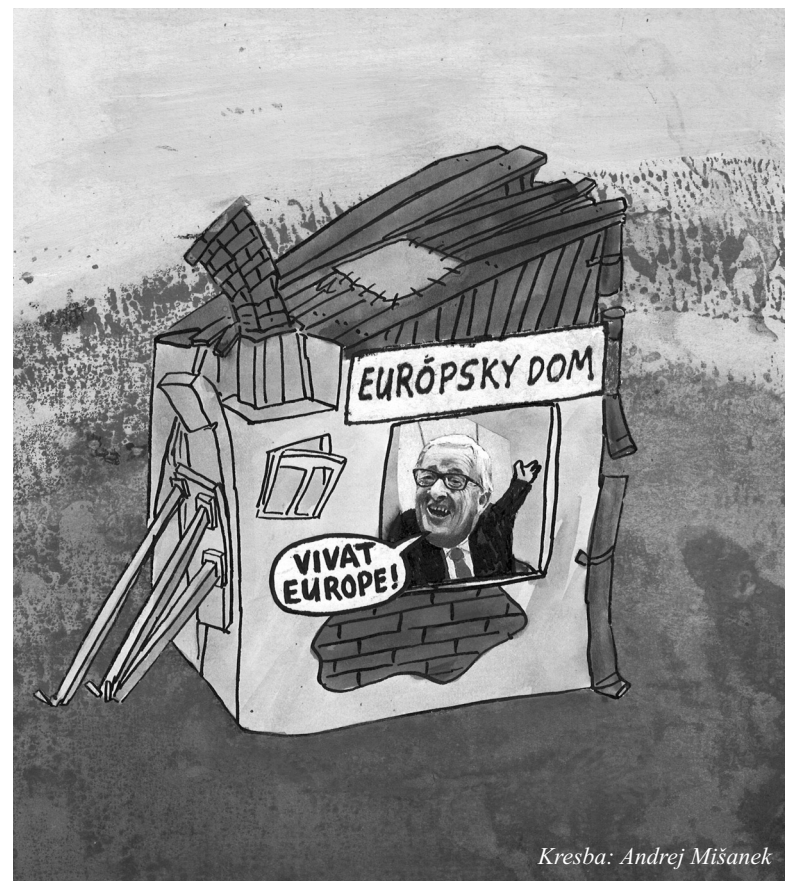
V súčasnosti rodiny strácajú hierarchický rozmer založený na hodnotách. Oslabuje sa tým aj ich generálne pôsobenie. Oddeľovanie požiadaviek v spoločnosti na dobré správanie od požiadaviek rodiny, postihol už A. Jurovský v roku 1948. Upozorňuje, že sa prestáva spájať s rodinným životom, hoci rodinný život je najlepším prostredím, kde sa tomu môžu deti a mládež naučiť. Toto oddeľovanie pripomína praktiky každej totality, skrútiť na najmenšiu mieru vplyv rodiny. Dobry pocit sa čaká iba od zábavy, čo podporujú nenáročné zábavné programy. Rodičia dospievajúcich sa v súčasnosti sťažujú, že nenaučili svoje deti zmyslu pre autoritu. Sami sa nestali autoritou pre svoje deti a tak neukázali na čom skutočne záleží. Rodičia počujú často, že ich deťom sa nič nie chce, nemajú ešte potrebnú náladu, aby urobili to, alebo ono potrebné. V európskej kultúre od dávna pôsobiace poznanie vzťahu medzi tým čo robím a ako sa potom cítim sa už negeneruje tak ako kedysi. Ba rodičia často ospravedlňujú tento stav frázou, dnes je mládež taká. Rezigujú tak na svoj názor a podriaďujú sa dospievajúcim. Do roku 1989 bol stav iný. Spoločnosť a rodina, škola, čakali, že raz bude možné vyjadriť celý ten etos, ktorým sa čelilo totalite. Ale tento kapitál sa zahodil. Po revolúcii v roku 1989 sa opustila zásada, že záleží tak na procesoch ako aj výkonoch, ktorá sa utvárala mimo dohľad totality a presadila sa zásada, nezáleží na procesoch, iba na výkonoch. Toto zmenilo pozíciu človeka v spoločnosti.

Nastúpil liberalizmus. Kresťanstvo nedostalo znova príležitosť aj pre naivitu vo svojich radoch.

Rok 1989 bol v očakávaní, že sa naplno uplatní etos, ktorým sa čelilo totalite. Toto očakávanie bolo veľmi nešťastne transformované do novej materialistickej podoby teraz už nie triedneho boja, ale konkurenčného boja. Vynechal sa regulatívny vplyv osobnosti a kultúry. Altruizmus, prosociálnosť, spolupráca, vnútorne založená motivácia osobnosti ustupujú, a frekvencovanou požiadavkou sa stáva konkurencia ako preferovaná vonkajšia motivácia. Stabilná osobnosť znamená, že je integrovaná aj skúsenosťou s prostredím, pre ktoré ona sama a jej vývin znamenajú hodnotu. Nie len preto, že človek môže byť sfunkčnený pre nejaký systém. Systémy nedávajú integrujúcu odpoveď po zmysle života. Súhlasím s Besanconom, ktorý kritizuje Západ, že tam demokracia s jej pluralitnými názormi znamená, že žiadny názor sa bráni totalite, znamená aj kresťanský svetozázor. Neskúsenosť verejnosti zabránila, aby rozlišovala medzi systémami a ich normami a hodnotami svojho osobného života. Systémy sa chápali ako autority, ktorým sa človek mal podriaďovať. Človek ktorý v tomto systéme, pri spoločenskej transformácii neuspel, pochyboval o sebe a nie o systéme a jeho rezervách. O tom, že je možné ho vylepšovať. Politika ho tomu nenaučila, ale odučila. Napríklad nezamestnaný skrýval, že je nezamestnaný, pretože chybu videl iba v sebe, nie v systéme. To sa zmenilo. Strata dôvery ľudí v politický a ekonomický systém ktorý nastúpil na Slovensku, je spojená s odmietaním

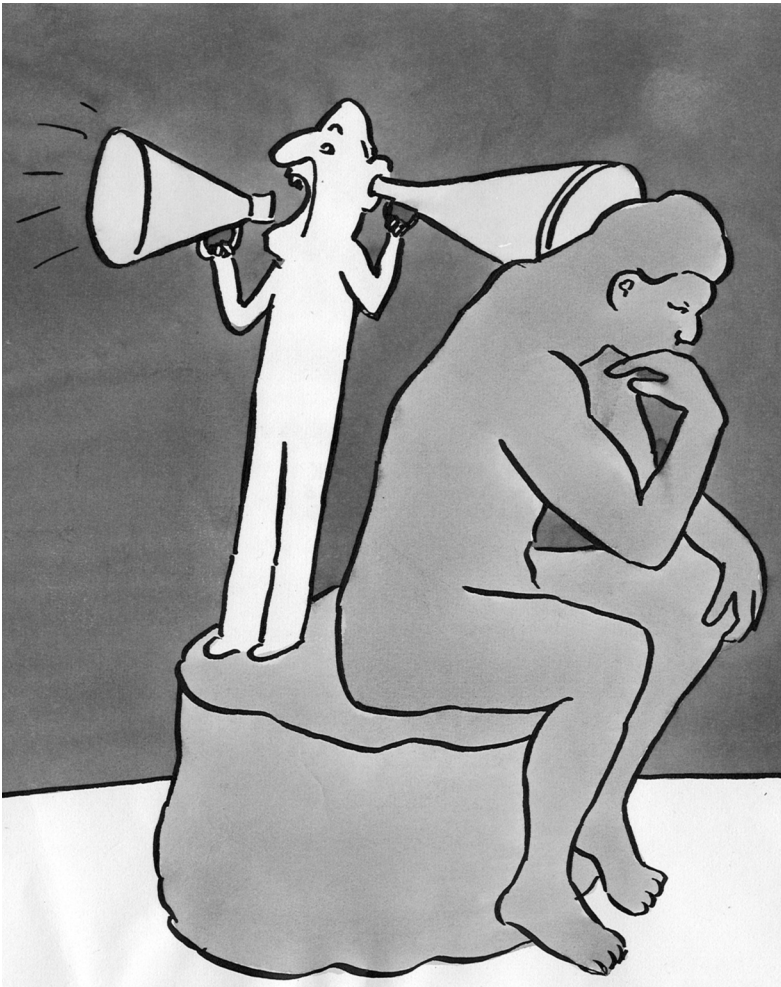
vidieť iba seba ako nespôsobilého. To by mala reflektovať a reforma školstva. Obnoviť zmysel pre osobnosť žiaka a učiteľa. Každá reforma by mala chápať psychiku s jej príslušnosťou k rodine a k duchovnu. Len cez jej akceptovanie sa môže vyvíjať požiadavka na vylepšenie systému, jeho humanizovanie zodpovednosťou ľudí. Začína sa udomácnovať povedomie, že to čo prišlo, nie je hodné obetí komunizmu a toho etosu, ktorými celé generácie čelili totalite. Spoločnosť sa delí na dezintegrovaných manipuláciou a ľudí integrovaných, integrujúcich aj povzbudenie minulých generácií, pre prácu na svetozázore pred pohodlnou cestou nechať sa manipulovať. Otázka položená vo filme Matice slovenskej, čo by bolo, keby nebola 1. SR, je oprávnená. Prirodzenou vlastnosťou myslenia je, že anticipuje možný vývoj. Narastá počet ľudí odmietajúcich frázu, že obzeranie sa za minulosťou je obzeranie sa za masťnými hrmcami. Toto obzeranie sa za svojou minulosťou je hľadanie generálnych povzbudení z minulosti. Zákaz premietania filmu o víťazstve nad agresívnou tureckou inváziou pod Viedňou, je príkladom stupidity donútiť ľudí, aby odmietli tie generácie pred nami. Toto víťazstvo bolo možné iba tak, že ľudia nekonali tak ako sa im chce, ale ako zákony života chápaného kresťanskými kázali. Prítomnosť nie je iba reflexia povzbudení z minulosti, ale aj prekonávanie obmedzení, v ktorých minulé generácie mohli uviaznuť. Toto prekonávanie nie je iba povahy nových poznatkov, ilúzií nových začiatkov, ale predovšetkým hlbším vyjadrením stálych vývojových úloh, ktoré sú existencionej povahy a vyjadrujú potrebu človeka po zmysle života. Každý silný generálny odkaz poukazuje aj na túto úlohu, ako záväzok urobiť v tom smere viacej, ako tí pred nami.

STANISLAV HVOZDÍK

Kresba: Andrej Mišanek

Zo skicára Andreja Mišanka

Boh je nevyhnutný

BOH JE NEVYHNUTNÝ

Žiť sa dá všelijako. Aj bezhlavo, bezmyšlienkovito, podľa zaužívaných zvyklostí, podľa módy, zo dňa na deň... Taký život však človeka nenaplnia, skôr ho vyprázdňuje. Celé dejiny ľudstva sú preto poznačené hľadaním niečoho vyššieho, úvahami o zmysle existencie, túžbou po pravde, dobre a krásne.

Človek hlboko vo svojom vnútri cíti, uvedomuje si, že je viac než zviera, že má svoju ľudskú hodnotu a dôstojnosť – pokiaľ sa o ňu sám neoberie. Vedomie osobitného postavenia a osobitnej úlohy je od počiatkov ľudstva spojené s náboženstvom. Človek je tvor náboženský.

Kardinál Ján Chryzostom Korec napísal: „Náboženstvo patrí podstatne človekovi a len človekovi“ (Človek, tvor náhodný?). Uvedomovanie si seba, plynutia času, vlastnej smrteľnosti, vnímanie veľkoleposti prírody a poriadku stvorených vecí – to všetko vzbudzuje v človeku zmysel pre posvätno. Niekedy sa stretáme s tézou, že zdrojom náboženstva je nevedomosť a strach, napríklad v dávnoveku pred búrkou, ale to je veľmi povrchné a ľahko spochybiteľné tvrdenie. Nevedomosť predsa nevedie človeka k Bohu, nevedomosť nevedie nikam; a búrky sa boja aj zvieratá, a predsa sa nemodlia.

Každý človek musí nejakým spôsobom veriť, musí zaujať a opakovane zaujímať postoj, rozhodovať sa, musí mať nejaký svetonázor, hoci niektorí žijú tak, akoby žiaden svetonázor nemali a nepotrebovali. Predsa len, v živote každého jedinca, čiže zakaždým nanovo a jedinečne, musí dôjsť – viac či menej vedome – k rozhodnutiu v otázke zmyslu a nasmerovania života.

Náboženstvo vychádza z presvedčenia, že skutočné je aj to, čo nie je viditeľné a hmatateľné. V súvis s tým môžeme poznamenať, ako to vyjadril Benedikt XVI. v knihe Úvod do kresťanstva, že otázka náboženskej viery je z hľadiska ľudského bytia podstatná, dotýka sa všetkých oblastí života a neradno ju ignorovať. Ani ateizmus neskoncoval s témou Boha, hoci si to namýšľa. Svedčí o tom neustála potreba mnohých ateistov Boha popierať a proti nemu bojovať.

Povedzme to priamo: Boh je garantom dôstojnosti človeka. Veď aký zmysel by mal ľudský život, ak by sme prijali materialistickú, čiže ateistickú tézu, podľa ktorej je celý svet výsledkom akéhosi samoorganizovania hmoty? Ak by bol človek produktom náhody, resp. evolúcie hry slepých prírodných síl, tak by jeho život nemal zmysel; život ako taký by bol bezcieľný a nezmyselný. Skutočný zmysel života nemôže byť v ňom samom, musí byť mimo, nemôže byť stanovený dodatočne, musí byť vopred daný; aj keď jednotlivci si ho uvedomujú len čiastočne a postupne, tak ako dozrieva.

Najmä v posledných dvoch storočiach silnejú reči o nevedeckosti, iracionálnosti náboženskej viery. Čo je však logickejšie? Vidieť za stvorením Rozumu, alebo nevedomie? Vidieť za prírodou stvoriteľa, alebo prázdnotu?

Prírodné vedy nie sú jediným zdrojom pravdy, neposkytnú nám ucelenú predstavu o svete, neobjasnia celú skutočnosť, nedajú a ani nemôžu dať odpoveď na základné ontologické otázky. Je preto prirodzené a múdre využívať aj iné zdroje poznania, berúc do úvahy nielen hmotný, ale i duchovný rozmer skutočnosti.

Ruský spisovateľ a mysliteľ Lev Nikolajevič Tolstoj napísal, že popierať Boha znamená popierať seba ako duchovnú, rozumnú bytosť (Čítanie na každý deň). Sú to múdre slová,

naplnené hlbokým poznaním. Veď ak človek popiera rozum, vedomie a zámer pri svojom zrode, tak popiera zmysluplnosť celého svojho bytia.

Cennými úvahami o živote nás obohatil aj ďalší ruský spisovateľ: Fiodor Michajlovič Dostojevskij. Každé jeho literárne dielo prináša mimoriadnu myšlienkovú i estetickú kvalitu. Osobitné postavenie v tomto rámci zaujíma román Diablom posadnutí. Prostredníctvom literárnych postáv autor vyjadril viacero pozoruhodných myšlienok: Boh je nevyhnutný. Človek so svojím rozumom nikdy nebol schopný určiť zlo a dobro, rozpoznať ho, alebo dokonca oddeliť zlo od dobra. Ale ak niet skutočného Boha, bohom je človek. Ak vo svete nepanuje Božia vôľa, tak všetko je ľudská vôľa – svojvôľa. Boh je nevyhnutý, drží človeka nad úrovňou živočích! A môžeme si tu pripomenúť ešte jednu Dostojevského myšlienku, ktorú sformuloval na inom mieste: „Bytie človeka bez viery v svoju dušu, v jej nesmrteľnosť, je neprirodzené, nemysliteľné a neznesiteľné“ (Z denníka spisovateľa).

Vidíme to hlavne dnes, v dobe druhého babylonského pomätenia, v dobe nového pohanstva, ešte požívačnejšieho a bezbožnejšieho než bolo staré, ako človek po odmietnutí Boha stráca orientáciu, stráca mravný kompas, blúdi bez cieľa, prepádajúce sa do zmätku (Henri Pinard: Ježiš a dejiny).

Biblické rozprávania o prvotnom raji a strate nevinnosti je poučné, vyjadruje pravdu, do ktorej sa rodí každý ľudský jedinec, potomok Adama a Evy. Každý človek musí prejsť svoju životnú cestu. A hoci je tvorom spoločenským a je formovaný a ovplyvňovaný mnohými okolnosťami, to základné rozhodnutie o svojom smerovaní musí urobiť sám.

CESTA K PRAVÉMU BOHU

Staronová otázka znie: Má ľudský život zmysel? A v nadväznosti na to: Má človek nejaký vyšší cieľ? Má poslanie, ktoré nepochádza od neho?

V kontexte súčasnosti sa často hovorí o kríze zmyslu. Dnešný svet je rozdrenený a rozháraný, akoby nejestvoval pevný bod, o ktorý sa možno oprieť. Kríza zmyslu je dnes vypuklejšia, tak sa nám to javí, ale ľudstvo vo väčšej či menšej miere ňou trpí od chvíle, keď opustilo rajskú záhradu, keď sa vzdialilo od Boha, svojho stvoriteľa.

Základ a zmysel svojho bytia človek nemôže nájsť v sebe samom. Potrebuje hľadať inde, musí prekonať egoizmus, nesmie sa dať zotročiť hmotou. V každom období dejín ľudia hľadali, pochybovali, znova hľadali a upevňovali sa vo viere. Vieme, že dejiny ľudstva sú od počiatku späté s náboženstvom. V priebehu stáročí sa však náboženské prejavy menili, tak ako sa menili predstavy a poznatky o duchovnom svete.

Vedci, ktorí sa boja nadprirodzeného, alebo ho nechcú prijať, hovoria v súvis s prvotnými prejavmi ľudstva o zrození mýtov, pričom slovu mýtus dávajú skôr negatívne konotácie naznačujú, že ide o niečo vymyslené, nereálne, klamlivé. Lenže ľudia dávnoveku si mýty – ak chceme pri tomto slove zostať – nevymýšľali, oni nimi žili! Iba v novej dobe sme svedkami vymýšľania mýtov – v podobe rôznych filozofií a ideológií, ktoré sa najprv vymyslia a potom pretláčajú do života.

Áno, ľudia v minulosti verili v mnohých bohov, ktorí sú už aj zabudnutí, spájali ich s prírodnými úkazmi, životnými prejavmi a činnosťami, vi-azali ich na konkrétne miesta. Vo svojej nevedomosti a nezrelosti, tušiac a cítiac božské, vytvárali si predstavy na svoji

obraz. Pravda im bola odkryvaná postupne. Uvažujúc o tom v kategóriách viery – čo nie je v rozpore s rozumom! – vidíme pôsobenie vyššej moci, hovoríme o dejinách spásy: Boh pôsobí, má plán, postupne sa zjavuje, vedie ľudstvo časom a priestorom do večnosti. A tento proces sa transformovane odohráva v živote každého človeka.

Uprostred pohanstva, polyteizmu, vo svete bohov a bôžikov na ľudský obraz sa objavuje židovský národ s vierou v jediného Boha. To je dôležitý moment, výrazný kvalitatívny posun, posun k pravde. Právý Boh, stvoriteľ neba a zeme zjavuje ľudom svoju vôľu. Nasledujú ďalšie významné impulzy, ďalšie kroky na ceste z bodu Alfa k bodu Omega. Abrahámovi je povedané, že Boh si nežiada ľudské obety, žiada od človeka predovšetkým čisté úmysly. Mojžiš dostáva poučenie a príkaz v podobe Desatora. Právě náboženstvo je spojené s dobrom!

Prichádzali proroci, ohlasovali Božiu pravdu, pripravovali pôdu, vyrovnávali chodníky, zmäkčovali srdcia, rozsievali sväté slovo. Starý zákon sa písal a naplnil. Na sklonku starozákonnej éry vystúpil Ján Krstiteľ a kázal o potrebe obrátenia a pokánia, upozorňujúc všetkých nato, že sa priblížilo nebeské kráľovstvo: „Prišiel ako svedok vydať svedectvo o svetle, aby skrže neho všetci uverili. On sám nebol svetlo, prišiel iba vydať svedectvo o svetle“ (Jn 1, 7–8). Napokon, keď dozrel čas, prišlo aj Svetlo, „ktoré osvecuje každého človeka“ (Jn 1, 9), ale nie všetci ho prijali.

Môžeme sa pýtať, prečo sa Boh neprejavuje zreteľnejšie, prečo nám neposkytne jasné a jednoznačné dôkazy o svojej existencii. Isto, mohol by. Ale či by to nezlomilo našu slobodnú vôľu? Veruže by zlomilo – sloboda by už nebola slobodou, viera by nebola vierou, človek by nebol človekom. Nemecký spisovateľ Peter Seewald k tomu dodáva, že potrebujeme „liečivý nepokoj“, aby sme nezaspali nad našimi istotami: „Pretože my iba vtedy, keď sme v pohybe, sme schopní aj sa dostať z obyčajných návykov, aj zostať bedliví až do hodiny, ktorá sa dožiči každému, veď návrat Krista sa môže uskutočniť aj v duši“ (Ježiš Kristus – Biografia).

Boh sa ukazuje rôznymi spôsobmi, nielen záračnými. Kardinál Korec v knihe Nad Starým zákonom píše: „História Božích zjavení v ľudskom živote je najkrajšou históriou človeka vôbec. Jediná chvíľa navštívenia – a začalo sa čosi nové. Život sa zmenil a začal sa meniť i svet.“ Svedčia o tom zástupy svätcov, mučeníkov a vyznávačov, obrancov viery, statočných mužov a žien, múdrych ľudí, ktorí uverili Slovu a vytrvali v tejto viere až do konca.

Človek sa niekedy topí v záplave všednosti, je zavalený starosťami i radosťami tohto sveta a nevidí ponad čas, nevie si ujasniť zmysel života, cestu a cieľ. Prichádzajú však chvíle navštívenia, otrasy či hraničné situácie, ktoré človeku otvárajú duchovný zrak. Zraku si uvedomí, že sa potrebuje oprieť o niečo pevné, čo je väčšie ako on.

Človek, ak nemá byť len skroteným divochom, potrebuje duchovné naplnenie. Ľudskú dušu dokáže naplniť len Boh – pravý živý Boh. Blaise Pascal ho po svojom prelomovom mystickom zážitku vnímal takto: „Oheň. Boh Abrahámov, Boh Izákov, Boh Jakubov, a nie filozofov a nie mudrcov. Istota. Radosť. Pokoj. Boh Ježiša Krista“ (Myšlienky).

Ľudstvo na svojich cestách skúsilo všeličo. Etapy viery i neviery, vzostupov i pádov, pokory i pýchy, úspechov i neúspechov. Viera bola niekedy pomýlená a nevieru zas pretváraná na antináboženstvo. Z toho všetkého by sme sa mali poučiť, aby sme boli ozaj ľudmi.

JÁN MARŠÁLEK

V čase Katakombálnej cirkvi na Slovensku som dal preložiť z časopisu Concilium štúdiu Dejjiny, mníšstva v Chorvátsku. Viedol ma k tomu jediný dôvod: z týchto dalmatinských kláštorov za cisára Justiniána I. vyšli misionári k balkánskym kmeňom a naddunajským Slovenom, ktorí boli ariánmi. Učili ich a krstili v mene Svätej trojice. Tito mnísi – glagoláši prešli až na Krakovsko, na Sliezsko a Česko. Ich erbom bol dvojitý kríž na troch vrškoch. Dostali ho od cisára Justiniána I.

PREDBENEDIKTÍNSKE MNÍŠTVO

Na území Chorvátska, správnejšie v krajoch Dalmácie, južnej Panónie a v Istrii boli mnísi – tak pustovníci ako aj mnísi bývajúci v kláštoroch – ešte pred príchodom Chorvátov. Medzi tých najstarodávnejších patrili dvaja Arbenski mnísi Marinus a Felix (mučeník z Dalmácie) a Sirénus, mučeník zo Sirmia. V krajoch nášho Ilyrika istý čas sa zdržiavali sv. Marinus, ktorého meno má aj štát San Marino, jeho spoločník Leo a tiež Euzébius Verčelský. Mníšsky život viedli aj Dalmatinci: cirkevný učiteľ sv. Hieroným a jeho brat Pauliniánus. Ten istý spôsob života viedli aj priatelia sv. Hieronýma Heliodorus, Bonósus, Anton Emonský (Fubľanský) a Julinián, ktorý postavil viaceré kláštory na dalmatinských ostrovoch. Pri dalmatinskom meste Epidaurum strávil niekoľko rokov sv. Hiláron, ktorého životopis napísal sv. Hieroným. Je veľmi pravdepodobné, že mníchmi boli aj splitskí biskupi Venántius, Hesýchijs a Stephanos. Splitský snem, konaný v roku 351, rokovál okrem iného aj o predstavených kláštorov.

Anastáziovo Epitome (Prehľad), knihovníka rímskej cirkvi (752–757), vypočítava majetky, ktoré cisár Justinian daroval kláštoru sv. Benedikta z Monte Cassina na mnohých miestach Dalmácie, Istrie a Panónie.

BENEDIKTÍNI ZA ČIAS CHORVÁTSKÝCH KNIEŽAT

Knieža (dux) Trpimír I. založil v polovici IX. storočia najstarší chorvátsky kláštor. K nemu do konca XI. storočia pribudli mnohé ďalšie, založené chorváckymi kniežatami, kráľmi, hodnosťami kráľovského dvora, správcami miest a súkromnými osobami.

Rehoľu sv. Benedikta v Chorvátsku najviac rozšírili v druhej polovici XI. storočia králi Peter Kresimír a Demeter Zvonimír, ktorí si pri tom dali poradiť biskupmi: sv. Gaudenciom Auserským, Vavrincom Společným a sv. Jánom Tragurienským. Niekoľko kláštorov bolo založených aj v XII. storočí. No posledný kláštor pre mníchov sv. Benedikta bol postavený v roku 1222.

PRÍČINY ÚPADKU A REFORMY

Príčina úpadku benediktínov sú: vymretie chorvátskej kráľovskej dynastie, ťažkosti, ktoré v tom čase prežíval celý mníšsky svet a schválenie žobravých reholí. V XIII. a XIV. storočí sa realizovali viaceré reformy v mníšskom stave, niekedy zverené aj cisterciom. No z týchto reforiem ani jedna nemohla zabrániť na konci stredoveku smutnému osudnému systému koménd.

BENEDIKTÍNI V NOVOVEKU

Z prevelkého počtu opátstiev v čase Napoleona zostali len štyri, no aj tie Napoleon roku 1807 a 1808 rozpustil. V XIX. storočí došli do Istrie

benediktíni z Itálie a olivetskí najprv z Korutánska a potom z Itálie. Na začiatku XX. storočia boli dva pokusy usadiť francúzskych benediktínov v Dalmácii, no ani jeden sa nevydaril. Konečne sa chorvátski benediktíni opäť usadili v starom kláštore sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman v jadranskom arcibiskupstve.

USTANOVENIE A ZRIADENIE KLÁŠTOROV

Benediktínske kláštory v Chorvátsku boli zriadené takým istým spôsobom ako v celom katolíckom svete. No predseda len počas dlhého trvania tvorili sa osobitné pomenovania pre osoby a veci. Tu mnísi niekedy tiež opúšťali komunitu, aby mohli žiť podľa vzoru pustovníkov či takzvaných „oddelených“. Do kláštorov vstupovali aj vdovci a vdovy, ba

dokonca – i keď zriedkavo – manželka na základe spoločného súhlasu ukončili manželský život, aby sa jeden mohol stať mníchom, druhý mníškou. Keď sa začali pomery zhoršovať, prijímali novicov z rodin sedliakov či zo služobníkov kláštora. Do kláštorov niekedy násilne zatvárali nevhodných biskupov, nepriateľských šľachticov, ba i samotné kniežatá. Nie zriedka sa stalo, že rodičia dali kláštoru slobodného syna, aby tam slúžil, ba aj slobodní ľudia sa sami podriadovali službe u mníchov. Niektoré mužské kláštory spravovali rehoľníčky. No celkom neznáme boli spojené (mužské i ženské) kláštory.

SPRÁVA KLÁŠTOROV

Prvého opáta určoval alebo aspoň potvrdzoval zakladateľ či majiteľ dediny (majetku). Opáti v Dalmácii vykonávali svoju službu bez kráľovho súhlasu, kým v Panónii iba so súhlasom kráľa. Až do XV. storočia opáti boli volení ako doživotní (perpetui), potom iba na určitý čas (temporanei). S laickými opátmi (opáti – laici) sa v Chorvátsku nestretáme. Titul opáta mali aj správcovia viacerých kostolov, ktoré nikdy nepatrili rehoľníkom (titulárni opáti).

SÚDRŽNOSŤ KLÁŠTOROV

Podľa reguly mali byť kláštory nezávislé, t. j. svojprávné. Napriek tomu opátstvu na Monte Cassino istý čas boli podriadené štyri kláštory. Tiež aj rozličné benátske opátstva vlastnili v Istrii osem priorstiev: jednotlivé priorstvá však boli podriadené kláštoru Santa Maria Rotunda pri Ravenne, Sv. Márii na diomédských ostrovoch, Sv. Márii pri Aquileiare a Sv. Márii Pulsánskej v Apúlii. Nasledujúce chorvátske opátstva mali na svojom teritóriu jednu či viac kláštorných komunit: Sv. Chryzogonus v Jadere (Jadera), Sv. Štefan pri Spalate, Sv. Mojžiš blízko Splitu (Salona), Sv. Ján Krstiteľ v Tragurii, Sv. Mária Lakrumská (Slziaca), Sv. Mária na ostrove Melita, Sv. Alžbeta pri Montone, Sv. Michal pod Terrou, Sv. Michal nad Polou a Sv. Petronella v Duo Castra. Niektoré prioráty sa však časom stali svojprávnymi opátstvami, ako napríklad Sv. Michal v Sansiku, Sv. Mária v Pole, Sv. Michal na ostrove pred Jaderou, Sv.

Mária na ostrove Solta a Sv. Silvester na ostrove Buci. Väčšie kláštory, ktoré boli postavené za hradbami slobodných miest (v Dalmácii), vlastnili v susednom meste vtedajšie špitály.

Stalo sa, že dvojité kláštory (bina), ako napríklad Sv. Michal v Leme a Sv. Petronella v Duo Castra, Sv. Lucia a Sv. Mikuláš v Otoči, ba aj trojité kláštory, ako napríklad na ostrove Vegla (Sv. Michal, Sv. Vavrinec a Sv. Mária Kastiliónska), boli spojené do jedného.

Podľa kamaldulskej reguly boli založené: Sv. Michal v Leme a Sv. Peter Alari, pravdepodobne aj Sv. Petronella v Duo Castra a dve priorstvá v Absarskej diecéze.

Ku kongregácii Sv. Justíny Pasovskej (Patavia) boli pripojené Sv. Chryzogon v Jadere a Sv. Mária na Lakrumskom ostrove. Ku kon-

gregácii Sv. Martina na Panónskej hore (Pannonhalma) bola pripojená Sv. Margita z Bielu a ku kongregácii na Melite boli pripojené všetky kláštory v oblasti Ragúzy okrem Lakrumského kláštora.

SLOBODY A OSLOBODENIA (KLÁŠTOROV)

Mnohé kláštory získali od chorvátskych kniežat kráľovskú slobodu. Podobnú slobodu a výsady udelili svojim kláštorom aj dalmatínske slobodné kráľovské mestá. Niektoré kláštory užívali privilégia Rímskej slobody, t. j. ochrany Svätej stolice, ktorú pápež udelil niektorým kláštorom natrvalo, kým iným kláštorom udelil iba isté kánonické imunity (oslobodenia). Konečne všetky mužské kláštory získali exempciu (vyňatie) spod jurisdikcie biskupa.

PREDBENEDIKTÍNSKE MNÍŠKY

Spomínajú sa tiež ženské kláštory ešte pred príchodom Chorvátov. V Sirmii bolo zavraždených „Sedem kánonických panien“. Sv. Hieroným častejšie písal listy „Emonským paniam“ (Pubľanským). V Splitte zomrela roku 612 Johana, opátka Sermenská. Predbenediktínske ženské kláštory existovali v Dalmácii a Istrii až do IX. storočia.

BENEDIKTÍNSKE MNÍŠKY

V Dalmácii sa objavujú benediktínske mníšky určite v XI. storočí, kým v Istrii pravdepodobne už v X. storočí. Na začiatku zakladali kláštory iba pre šľachtické panny, na konci XIV. storočia však aj iné kláštory pre panny z poddanskej vrstvy. Nakoniec prijímali do toho istého kláštora dcéry šľachtického i poddanskeho stavu. Všetky ženské kláštory boli zriadené v mestách a boli vždy podriadené poslušnosti, vizitáciám a starostlivosti biskupa, ako aj plateniu polovice desiatku biskupovi.

I keď v XIII. storočí niektoré kláštory prešli k reholi (rehoľnícam) sv. Kláry, v XVI. a XVII. storočí, nové kláštory zriadili podľa reguly sv. Benedikta. Hoci tieto kláštory boli chudobné, až do našich čias sa z nich zachovalo deväť (na Vegle, v Cherse, v Arbe, v Pagi, v Jadere, v Šibeniku, v Tragurii, vo Farie a Fiume). A z nich dva (Jaderský a Tragurienský

kláštor) pochádzajú z XI. storočia. Pred Tridentným snemom nezachovávali ani úplnú klauzúru, ani dokonalé zospoločenšenie majetkov. Predsa boli spravované veľmi dobrým rehoľným duchom.

ZNÁMEJŠÍ MNÍSI PRED XIII. STOROČÍM

Hodí sa tu predstaviť podľa mena niekoľko mníchov a mníšok, ktorí sa narodili v Chorvátsku až do konca XII. storočia, alebo tam pracovali. V polovici VII. storočia poslali z Ríma do Dalmácie a Istrie opáta Martina, ktorý – podľa niektorých – bol prvým chorváckym biskupom. V polovici IX. storočia žil v Chorvátsku povestný mních Gotšalk, na ktorého radu ako sa zdá, zriadili tam prvý kláštor. Je mienka, že v týchto krajoch na konci X. storočia

zo Sela. V novoveku veľmi rozsiahle knižnice mali Sv. Chryzogonus v Jadere, Sv. Jakub za hradbami z mesta Ragúzy a Sv. Mária na ostrove Melita.

BENEDIKTÍNI A GRÉCKA LITURGIA

Niektoré kláštory, nachádzajúce sa na pobreží Jadranského mora, užívali v liturgii staroslovenský jazyk, a preto mnohé kódexy napísané tým jazykom pochádzajú od benediktínov. Za vlády kráľa Kresimíra IV. v polovici XI. storočia ninský biskup Gregor poslal istého opáta s privilégiami do Ríma, aby tam bránil používanie dedičstva sv. Cyrila a Metoda v chorváckych chrámoch.

Český kráľ Karol IV. pozval benediktínov z Dalmácie do novovybudovaného kláštora poblíž mesta

Mnísi v Chorvátsku

hlásal evanjelium aj sv. Vojtech. Vraj Anton, širiteľ viery v Poľsku a Jordán, prvý poznaňský biskup (968–984), vyšli z Jadranského kláštora, kde vraj existovalo významné misijné centrum. Sv. Ján Chorvát (IX.–X. storočie) zomrel blízko Prahy v Čechách. Sv. Benedikt, pustovník, Dalmatíne, bol zavraždený roku 1012 v Uhorsku. Sv. Romuald, zakladateľ Kamaldulských (okolo roku 1000) zriaďoval kláštory v Istrii, sv. Gaudencius (+1042), nasledovník sv. Romualda, zriaďoval kláštory na Absarských ostrovoch. Medzi mníchmi – biskupmi vynikal Gregor Ninský, Vavrinec Spoletský, sv. Ján Tragurský, Duh Záhrebský a sv. Rainer Společný. Tento rad uzatvárame sv. Jánom, povljenským mníchom a blahoslaveným Odom (1189), jadranským opátom. – Z mníšok pripomíname dve preslávne opátky v Jadre: Čikkú a jej dcéru Vekenegu.

BENEDIKTÍNSKA CHARITA

Kláštory poskytovali chudobným útočisko a almužnu, chorým lieky, pocestným odpčinok a občerstvenie. Preto zriaďovali špitály a pestovali lekárske umenie. Výkupovali otrokov. Zmierovali znepriatelených šľachticov a znepriatelené mestá. Peniaze v súrnej potrebe poskytovali z vďaky a vzájomnej lásky. Ochráňovali prenasledovaných.

ŠKOLY

Kláštorné školy poskytovali vzdelanie rehoľným kandidátom, ale aj svetským mladíkom. V týchto školách až do XIII. storočia vyučovali rehoľníci, neskôr však svetskí učitelia, ktorí dostávali plat. No aj v XIX. storočí spravoval verejnú školu v Jadre rehoľník. Ako sa pamätáme, mníšky mali rozličné ústavy na výchovu dievčat.

KNÍŽNICE

Odpisovatelia kníh a spisovatelia vyhotovovali a prepisovali knihy až do XIII. a XIV. storočia karolínskym a beneventským písmom a neskôr gotickým. Opátstvo sv. Chryzogona v Jadere malo jedno z najplodnejších skriptórií.

Už najstaršie kláštory mali knižnice. Z XI. storočia môžeme predložiť svedectvá o kláštorných knižniciach, ktoré boli v Jadere, na ostrove Sansico a vo Sv. Petre

Prahy, nazvaného Emauzy, aby zasvätili nových mníchov do glagolských kníh. Z tohto Emauzského kláštora potom onedlho niektorí mnísi odišli do Poľska a Sliezka.

Posledné glagolské opátstvo v Chorvátsku – opátstvo sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman – rozpustil Napoleon. Glagolské písmená, ktoré na začiatku boli okrúhle, dostali v Chorvátsku – predovšetkým v kláštorných skriptóriách – hranatú formu, a tak sa právom nazývajú chorváckym písmom.

BENEDIKTÍNSKI SPISOVATELIA

PIŠUCI PO CHORVÁTSKY

Počiatky chorvátskej literatúry sú najtesnejšie spojené s benediktínskymi kláštorami, kde vznikli prvé verše a prvé práce ľudovej prózy. Tam boli vyhotovené aj najstaršie preklady diel svätých otcov a rehoľné pravidlá sv. Benedikta.

Mnísi, ktorí sa oddali vedám, t. j. známejšími spisovateľmi a básnikmi sú: Maurus Vetranovič – Čančič (1482–1576), Bazil Gradič (+1565), Maurus Orbini (1550–1614), Bernard Sorkočevič (+1719), Ignác Durtevič (1675–1737). Mnohí ďalší spisovatelia venovali rehoľníkom a rehoľnícom diela vhodné na duchovný vzrast a na duchovné čítanie. No písali aj drobné komentáre alebo nábožné divadelné hry v chorváckom jazyku

CHORVÁTSKI BENEDIKTÍNI – SPISOVATELIA PIŠUCI PO LATINSKY A PO TALIANSKY

Mnohí mnísi vydali svoje diela po latinsky a po taliansky, z nich si zaslužia zmienku: Gregor z kláštora sv. Juraja pri Kotore. Iný Gregor, ktorý sa neskôr stal antibarským biskupom, Dabrus Spoletský, Hermann Dalmatíne, Martin Tragurienský, Viliam Chervenský, Ján Arbenský, Bernard – arcibiskup Spoletský, Štefan Bilicič, Placid Menčetič, Placid Maurus, Peter z Krisavy, Makar Bobaljevič, Filip Alegret, Ľudovít Krijevič Tubero, Timotej Cizila, Ján Krstiteľ Durtevič, Anzelm Banduri a – už spomenutí – Bazil Gradič, Maurus Orbini a Ignác Durtevič.

BENEDIKTÍNSKE STAVBY

Benediktíni uviedli do Chorvát-

ska architektonický sloh, ktorý nazývajú románskym. Vtlačili mu však svoje vlastné črty. V XI. a XII. storočí svojim umom a svojimi rukami stavali kostoly, veže a zvonice, príbytky, kapituly, kláštory, opevnenia. Z týchto budov maličký počet zostal pod strechou až dosiaľ, no omnoho viac z nich zaniklo sčasti alebo úplne. Takmer všetky architektonické monumenty ležia v prímorských krajoch a na dalmatínskych ostrovoch.

SOCHÁRSKE DIELA

Synovia a dcéry sv. Benedikta vytvorili diela veľkej hodnoty aj v ostatných druhoch umenia. Sú to predovšetkým sochy, reliéfy, zábradlia (mreže), vchody dverí, stĺpy, ornamenty na kostolných rúchach a zariadeniach a jemné ozdoby na liturgických predmetoch. Osobitnú starostlivosť venovali tvorbe krížov, relikviárov, kalichov a chórových sedadiel.

MALIARSKÉ DIELA

Aj najstaršie pamiatky maliarskeho umenia zväčša vznikli v kláštoroch. Tu treba spomenúť malby miniom (surovou rumelkou) a iniciálky, vyzdobené geometrickými tvarmi, rastlinami, zvieratami v bi-blických, v liturgických a chórových kódexoch, v rituáloch, z ktorých mnohé sú napísané latinským alebo glagolským písmom. Medzi glagolskými autormi miniatur vyniká Ján Segnenský (v polovici XIV. storočia). Okrem toho tu i tam sa zachovali obrazy na múroch, štuková výzdoba, krásne maľované drevené kríže. Spomedzi autorov intarzií je najznámejší Šebastián Slávuš (1420–1525).

MÚZICKÉ DIELA

Z XI. storočia sa nám zachovalo niekoľko latinských kódexov zostavených z neum, ktoré vznikli v kláštoroch. Zo XIV. - XV. storočia sa zachoval fragment so staroslovenským textom a s notami.

MNÍŠKY VYŠÍVAJÚ

Aj mníšky vyšiváním ihlou zhotovili veľmi krásne diela, z ktorých veľmi cenné kusy ochraňujú v kláštoroch sv. Márie v Jadere a u sv. Mikuláša Tragurského.

BENEDIKTÍNSKE ARCHÍVY

Najväčšiu a najzávažnejšiu časť prameňov najstaršej chorvátskej histórie obsahujú registre privilégii či takzvané kláštorné kartulárie (archívy listín) sv. Benedikta Společského, sv. Chryzogona Jaderského, sv. Márie Jaderskej, sv. Petra v Sele, sv. Jána Evanjelistu pri Belehrade a sv. Štefana pri Salone. K nim v XII. storočí pribudli archívy t.j. pamiatky sv. Márie Lakrumskej, sv. Márie Melitskej, sv. Kozmu a Damiána na ostrove Pašman, sv. Mikuláša Jaderského, sv. Silvestra na ostrove Buci a sv. Jána Poveljského.

PEČATE (PEČATIDLÁ)

Pečate opátov, opátiek, priorov a kláštorov sa spomínajú od XIII. storočia (v Tragúrii, v Spalate, v None, v Lakrume, v Jadere, na ostrove Melita, na Fárii). Kláštorom, ktoré dostali privilégium „hodoverných miest“ (loca credibilia

seu testimonialium), bolo používanie osobitného pečatidla veľmi potrebné.

NÁPISY (INSKRIPCIE)

Známe sú mnohé benediktínske nápisy zo stredoveku. Čo tieto nápisy vyjadrujú a kde sa nachádzajú, tu nebudeme opakovať, pretože veľmi veľká časť z nich je vyrytá v latinskom jazyku a možno si ich prečítať v I. diele Benediktíni v Chorvátsku na stranách 332–370 (Split, 1961). Spomeňme z nich aspoň niektoré, ktoré majú najväčší význam pre chorvátsku históriu. Napríklad votívny epigram kniežaťa Trpimíra, epitafy kráľovnej Heleny a opátky Vekenegy, ale aj glagolskú pamiatku v údolí Rašky a cyrilikou pisanú v Povlji.

MAJETKY

Kláštorné majetky sa zväčšovali až do XIII. storočia. V prímorských krajoch mali benediktíni hlavné príjmy z viníc, z olivových sádov a zo stád oviec. V južnej Panónii zas z polí, z lesov a rožného dobytká. Okrem toho sa mníši venovali rybárčeniu, poľovaniu a včeláreniu. Mníšky však zväčša spracúvali hodvábne látky a niekedy tiež viazali perly. Kláštory, postavené pri riekach, vlastnili mlyny, kláštory pri morskom pobreží solivary. V Istrii mali mníši právo vyžadovať všeobecne desiatky, v iných provinciách mali to právo zriedkavo. Vlastnili veľmi veľký počet kostolov a kaplniek. Hmotné dedičstvo po benediktínoch dostali biskupi alebo diecézne ustanovizne, predovšetkým semináre, rozličné rehole, verejné inštitúcie, jednotlivci a tiež niekde aj pravoslávna cirkev.

HROBY

Zakladateľ kláštora si pre seba a svojich blízkych často zvolil miesto hrobu v kláštore, ktorý založil. Prvé chorvátske kniežatá sú pravdepodobne pochované v kláštore v Níne. Hroby neskorších panovníkov však boli zverené starostlivosti mníchov v kláštoroch v Salone. Kráľ Zvonimír je pravdepodobne pochovaný v opátstve sv. Bartolomeja pri Tinine a posledný kráľ – Štefan II. v opátstve sv. Štefana pri Spolete. Taktiež hroby jednotlivých kniežat Hornej Dalmácie a duklianskej Dalmácie sú v kláštoroch sv. Márie Lakrumskej, sv. Petra z Kampu pri Trebinji a sv. Márie Melitskej. Viacerí z nich sú však pochovaní v opátstve sv. Sergia a Bakcha pri rieke Bojona. Šalamún, keď bol olúpený o uhorské kráľovstvo, bol pochovaný v kláštore sv. Michala nad Polou, no uhorsko-chorvátska kráľovná Alžbeta, vdova po kráľovi Ľudovítovi bola pochovaná v kostole sv. Chryzogona v Jadere, kde ležia aj mnohí chorvátski báni. Niektorí iní šľachtici (predstavení kráľovstva) sú pochovaní v kláštoroch sv. Demetra v Sremskej Mitrovici, sv. Štefana v Bánmonostore, sv. Petra v Silve a sv. Klementa nad Polou. To isté platí aj o hroboch tých, čo založili kláštory v dalmatínskych mestách.

PAMIATKY

NA SVÄTÉHO BENEDIKTA

Pamiatka na sv. Benedikta je živá na mnohých miestach Chorvátska. Predovšetkým jeho meno nosili

a nosia mnohí a jeho meno či priezvisko je vyjadrené viac než v 150 formách. Tiež veľký počet miest a obcí prijali pomenovanie podľa sv. Benedikta a jeho meno možno počuť v ľudových porekadiach. Sv. Benediktovi sú zasvätené kostoly a oltáre a zobrazujú ho sochy a obrazy. (Toto dedičstvo je aj na Slovensku.)

PAMIATKY

NA BENEDIKTÍNOV

Podobne zo slov opát, opátka, mních, mniška a kláštor v chorvátskom jazyku prevzali pomenovanie nielen osoby (osobné mená), ale aj mnohé názvy zo živočíšnej a rastlinnej ríše. Okrem slov, ktoré sme spomenuli a ktoré dali pomenovanie mnohým miestam, takmer všetci svätí patróni dali meno (názov) kraju, v ktorom sa nachádzali kláštory im zasvätené.

ŠTATISTIKA

V dejinách chorvátskych benediktínov je zachytených 296 miest, no iba v 146 z nich (110 mužských a 36 ženských) boli určite založené kláštory podľa reguly sv. Benedikta a pravdepodobne v 36 miestach (31 mužských a 5 ženských kláštorov). Všetky ostatné sa uvádzajú medzi pochybnými a neistými. Prehľad o tomto výpočte a prehľad o kláštoroch podľa provincií aj o rozvrstvení v jednotlivých storočiach podávajú patričné zoznamy.

Tento prehľad o mníštvu v Chorvátsku venujeme oslave 1150. výročia príchodu Carihradskej misie k našim staroslovenským predkom. Z Dalmácie k nám prišli misionári glagolási s benediktínskou regulou, s gréckym obradom a s dalmatínskym jazykom. To sú misionári „iz Griek“. Dalmácia (a celé Ilyrikum) patrila pod Carihrad od čias obrazoborectva. Oni sú staviteľmi rotúnd v Podunajsku i v Poľsku. Im dal cisár Justinian erb: dvojkríž na troch golgotských vřškoch. Kde mali Kapituly, tam si spravila mestá na Slovensku a v Krakovsku ten erb ponechali. Ich misia mala za cieľ pokrstiť slovanských ariánov, ktorých v Ríme i v Carihrade terminovali ako pohanov (paganov). Na starom Slovensku i na starej Morave boli prítomní už 60 rokov pred príchodom Carihradskej misie. Oni mali prevahu svojich kláštorov aj v starom Uhorsku

PÁZMAŇOV ZOZNAM

Na začiatku XIII. storočia máme doklad v pápežovom liste kráľovi Imrichovi, že v Uhorsku na jeden latinský kláštor je veľa gréckych (podľa obradu). Oni udržiujú grécky (nie „byzantský“) obrad až do Vyhradskej synody (1342). Vtedy ich kráľ Karol Róbert dal zrušiť. Väčšina odišla do Chorvátska a menšina prijala latinský obrad.

Aj na Zobore malá časť prešla na latinský obrad a udržala sa až do polovice 14. storočia. Potom opátstvo zaniklo a majetky kráľ daroval Nitrianskemu biskupstvu. Ariánom sa slovenská história takmer nevenuje.

Spracoval ANTON SEMEŠ

Prepisal ThMgr Miroslav Gavala

Kde nájsť východisko?

Súčasnú dobu vo svete, aj u nás možno pre život človeka charakterizovať ako chaotickú. Spochybnili sme verejne Božie zákony, aj Ježišovo evanjelium, ktoré stáročia udávalo smer životu našich predkov v našej krajine i v Európe, spoľiehame sa na pravidlá, ktoré si sami tvoríme, chceme všetci vládnuť, rozkazovať, nariadať a pohodlne a ľahko si žiť v blahobyte. Komplikujeme si navzájom život, čoraz zložitejší a zamotanejší je svet okolo nás, naše vzťahy, nedokážeme sa zhodnúť ani v základnom, rúcajú sa nám zabehnuté systémy, sme ohrození existenčne, pribúda ľudí, ktorí nevedia, ako žiť. Pripúšťame sice dôležitosť ekologického správania sa, ale spochybňujeme vernosť hodnotám, na ktorých vyrástla naša civilizácia.

Moc v spoločnosti i v spoločenstvách získavajú a preberajú väčšinou takí, ktorí dokážu najviac prekríčať iných a ovládnuť a ovplyvniť médiá, ktorí sú často schopní všetkého, ale chýbajú im morálne a odborné predpoklady pre službu. Politika býva zneužitá na dosiahnutie a presadenie vlastných, alebo skupinových cieľov. Ponúkajú sa nám kandidáti extrémnych ľavicových, liberálnych či pravicových strán, my cítime, že svet, Európa, ani naša spoločnosť, nejdú nieže správnym smerom, ale že náš spoločenský život sa nám vytráca z dosahu, že máme čoraz menšiu možnosť ho ovplyvniť, že sme ohrození mnohými nebezpečenstvami.

Nestojíme vždy na strane Pravdy, Dobra, Krásky, Lásky, Spravodlivosti, voláme po akési falošnej neutralite medzi dobrom a zlom. V spoločnosti, kde každý má svoje práva, ale nikto nechce povinnosť a niešť zodpovednosť za svoje rozhodovanie. S vyprázdnovaním duchovna sa nám rúca aj svet duševný a materiálny. Nárast extrémizmu, ktorý v súčasnosti pociťujeme, je len dôsledkom prázdnoty duchovnej. Mnoho rokov sme sa pokúšali budovať spoločnosť bez Boha a v súčasnosti v tom aktívne pokračujeme. Nepredchádzali sme, ba často svojim mlčaním podporovali nárast amorálneho správania jednotlivcov i skupín. Spoľiehal sme sa, že kriminalitu v spoločnosti vyriešime zásahmi silových zložiek. Ale ona sa zakorenila tak silno, že aj represie sú často bezmocné. A našimi protestmi, petíciami, zhromaždeniami, pochodmi, nátlakovými akciami na verejnosti, proti toľkým negatívam okolo nás, ktoré niektorí, myslím že viac na svoje zviditeľnenie sa organizujú, nevyriešime nič, len prilievame olej do horiaceho ohňa násilia a problémov. „Na zajace sa predsa nejde s bubnami,“ napísal Janko Silan v Óde na múdrosť.

Chceme byť priveľmi ľudskí, tolerantní a pritom sa stávame barsbarskí k sebe navzájom. Nielen v okrajových či etnických skupinách, ale aj v rodinách, v školách, na pracoviskách, pri športe, na cestách, v politike... Vytláčili sme na okraj záujmu, ba celkom do zabudnutia, to, čo nás učil Ježiš, apoštoli a múdri Pundra, svätí, po takmer dve tisícročia. Pohrdli sme tým, čo človeka budovalo ako osobnosť kráčajúcu k svätosti, k dokonalosti, čo upevňovalo vzťahy medzi manželmi, rodičmi a deťmi, medzi generáciami, medzi kresťanmi navzájom, medzi predstaviteľmi a podriadenými a medzi ľuďmi všeobecne.

Spochybnili sme autoritu Boha a pokúšame sa ju nahradiť autoritou človeka a preto máme toľko problémov všade okolo nás, ani sa už nečudujeme, že Cirkev sa zmenšuje kvantitatívne aj kvalitatívne, že spoločnosť nedokáže dobre fungovať ani pri dnešnej rozvinutej technike, ktorá nás zároveň aj ohrozuje.

Jedine Pravda nás oslobodí. Boha ani seba neoklameme. My si volíme často pravdu polovičnú, čiastočnú, vlastnú... Máme svoje predstavy o živote. Je ešte náš život dôstojný človeka, alebo sme len automatmi, sluhami, otrokmi, nástrojmi. Treba sa nám zastaviť, zamyslieť a vrátiť nielen k prírode, ale aj k jej Stvoriteľovi, k Bohu. Bez neho budovať skutočné, trvalé šťastie nie je možné.

Pravidlá, ktoré vložil do fungovania sveta pri jeho stvorení nie je možné zmeniť žiadnym hlasovaním, nech by sa na tom dohodol i jednomyselne celý globálny svet. Treba sa vrátiť k jeho Slovam a Zákonom, ktoré chránia základné slobody a práva človeka. K životu s ním a pre neho. Investovať do seba a budovania vzťahu s Bohom. Do toho, čo človeka dviha, buduje ho ako zodpovedného kresťanskú osobnosť, čo ho robí Božím človekom, čo ho robí šťastným s perspektívou večnosti a vyhnúť všetkému čo degeneruje, deformuje ponizuje a zotročuje. Hriech nikoho nikdy šťastným neurobí, nech by sa zdalo akokoľvek lákavé, že práve ním vyriešime nejaký problém. Treba nám rozlišovať, kto to s nami myslí úprimne a dobre, kto hovorí pravdu a kto nás podvádza, klame a zneužíva, lebo mnohí si riešia výčitky svedomia aj tak, že navádzajú na hriech iných, čo pri dnešnej manipulácii médií nie je veľkým problémom strhnúť pomýliť a ovládať aj masy.

Nemusí to byť jednoduché obstať v dnešnom svete, ale Boh nám ponúka svoju pomoc a ochranu a je na nás, či ju prijmeme a pôjdeme s ním, alebo proti nemu. Každé rozhodnutie nesie dôsledky pre nás i pre iných, teda i pre svet. Dôsledkom dobrého, správneho konania je odmena, zlého trest. „Dobro vedie k životu a zlo k smrti.“ napísal lekár a filozof Pavol Strauss.

Môžeme dnes aj od ľudí zastávajúcich posty v Cirkvi počuť o potrebe budovať lepší svet, svetový mier, výzvy na politické riešenie problémov... budme verní Ježišovi. On poslal apoštolo, aj nás do sveta ohlasovať evanjelium. Nepodľahol tlaku svojho okolia, aby riešil vtedajšie politické problémy krajiny tak, ako to možno očakávali jeho súčasníci. Nepodľahol ani pokušeniam populizmu a nebudoval kult vlastnej slávy. Ale tým, že plnil Božiu vôľu a ohlasoval evanjelium, mnohé problémy sveta sa v dôsledku života podľa neho vyriešili. Ani apoštoli si nebudovali PR, kariéru, výnosné posty, ale boli verní evanjeliu a ohlasovali ho všetkým a položili svoje životy, aby dosiahli vernosť Ježišovi a jeho učeniu. My možno nevyriešime hneď všetky problémy sveta, či našej krajiny. Ale svojim zodpovedným životom v rodine a tam, kde máme priamu zodpovednosť, môžeme pomôcť mnohým k správnejmu konaniu a životnej orientácii, k prevencii pred problémami i k riešeniu mnohých. Aj dnes je možné pociťovať pozitívne účinky modlitby a pôstu. Nie je možné celkom ignorovať virtuálny ani mediálny svet, ale treba nám žiť v realite. Budovať si zodpovedne najbližšie vzťahy, mať úctu k životu, múdro si vyberať priateľov a ľudí, ktorým delegujeme zodpovednosť v spoločnosti a byť verní hodnotám, ktoré prinášajú pravú radosť, pokoj a šťastie. A de Saint Exupéry v Malom princovi o nich hovorí, že sú pre ľudské oči neviditeľné. Ale pre život sú nevyhnutné.

Neviem či poznáte niekoho, koho by peniaze či majetok, i keď ich pre existenciu vo svete všetci potrebujeme, urobili šťastným. Ale určite poznáte takých, ktorým skomplikovali život.

ĽUDOVÍT KOŠÍK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegross, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonicke predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímanie iba príspevky napísané elektronicke vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Ak podľa vzoru svätého Augustína ponímame dejiny sveta ako boj dvoch mocností a dvoch typov ľudských spoločností: štátu Božieho a štátu svetského, a predpokladáme, že štát Boží mal a má svojich profétov, svoje dejinné znaky a symboly, ktorými vopred uvádzal, ohlasoval a predznamenal svoje budúce deje, tak by nás nemalo zarazáť, že aj druhá strana tohto konfliktu má svoje znamenia, prorokov a uvádzačov, ktorí prednámajú budúce deje, ktorí zasievajú drobné semienka zla, z ktorých neskôr vyklíčia kvety gigantických rozmerov. Obrovská tapiséria dejín sa pred nami rozprestiera ako mapa Božieho plánu, kolosálneho teatra mundi, v ktorom je nám dovolené a odporúčané hľadať a odkrývať súvislosti. Predovšetkým súvislosti rázu metafyzického. Niet dôvodu vyhnať práve demokraciu z tohto skúmania metafyzických súvislostí, skôr naopak: jej destruktívny charakter vzhľadom ku kresťanstvu nás k tomu priam ponúka. Pravda, naše skúmania a závery z nich odvodené, budú sa, po tristočročnej praxi tejto uťahanej demokratickej hrdinky, javiť v trochu odlišnom svetle ako blúznenia Tocquevilleho, Actonove, Sangnierove a Lamennaisove, ktorí videli v nástupe demokracie ohlasovanie sa toho „pravého“ kresťanského zriadenia vecí spoločenských.

Udivuje nás zaiste onen sekulárnomesianistický charakter aténskej demokracie, taký netypický pre svet staroveku. Kde sa vzala, v obklíčení otrokárskym pragmatizmom a zotrvačnosťou pohanského rutinného zla, tá anomália, tie líži o rovnosti a slobode, ktoré s nesmiernou infernálnou drzosťou zachovávajú brutalitu otrokárského štátu a pritom kvetnatým jazykom blúznia o "novom" a "nikdy nevidanom" spôsobe spoločenského obcovania? Máme veriť, že to bol začiatok "pokroku", veriť tomu ohrkotanému verkliku pokrokárskej mytológie, ktorý už dvesto rokov súka niť evolučných zlátanín, vidiac svet očami infantilného majiteľa ďalekohľadu, ozberajúceho si ďaleké krajiny obrátenou sústavou šošoviek, takže všetko prítomné a blízke mu pripadá veľké a očarujúce a všetko vzdialené sa mu zdá byť malým a úbohým? Máme veriť, že napredujeme od horšieho k lepšiemu? Že aténska demokracia bola vrcholným javom otrokárskoho sveta, ktorý v marxistickom duchu musel zákonite zaniknúť, ale ešte pred zánikom nám ráčil zanechať túto demokratickú perlu v pudilári, aby sme sa mali za dvetisíc rokov čím inšpirovať vo vylepšovaní sveta?

To by sme museli jedným ťmahom odhodit' dvestisíc rokov kresťanskej práce. V skutočnosti výsledkom jej snaženia sú tie základy techniky a vedy, ktoré činia život moderného európskeho človeka (ako aj mnohých jeho parazitov) takým pohodlným, až na úplné zhlúpnutie. A na základe akého bláznovstva by sme mali toto všetko odhodit' a prehladať? Či nie je evidentné, že bez vedy, ktorá sa rozvíjala od stredoveku a naberala silu v dobe absolutistických monarchií, upevňovala sa a bujnela až do 20. storočia v nedemokratických pomeroch, by bola akokoľvek reinkarnácia demokracie len smiešnou kópiou otrokárskoho humbuku pred dvetisíc rokov? Pretože práve táto veda, splodená nedemokratickým kresťanstvom a autoritatívnymi systémami, umožňuje súčasným demokratickým pokrytcom poskytovať masám chlieb, hry a záhľadku, ktoré suguujú davu pocit slobody a rovnosti. A to masám veľmi obmedzeným čo do počtu, pretože ak by sme si dali dolu z nosa ružové okuliare, pričomnajúc v mysli aténsku polis k tej časti sveta, v ktorej dnes žijeme na „vyššej“ úrovni, a antickú neslobodnú masu v polis prirovnali k tým masám zo súčasného mimoeurópskeho zvyšku sveta, či by nám nevyšlo, že tá „polis“ sa len rozrástla do celoplanetárnych rozmerov a že oná sladká „demokracia“ menšina je možná len vďaka tomu, že zvyšok sveta sa hemží miliónmi lacných „pracovných síl“, predávajúcich za pár centov svoju prácu, rodinu, ženy a keď je treba aj vnútornosti?

Nehovoriac o tom, ako by asi tá demokracia fungovala, keby neboli tie predchádzajúce stáročia nedemokratických výbojov a kumulácie vybojovaného bohatstva, z ktorého napája demokracia hrdok svojej zotrvačnosťou? Des, ktorý čítame v tvári demokracie, keď pomyslí na to, že sa raz objaví dno vybrakovanej pokladnice, keď prehajdáka všetky predkami nahonobené statky a bude treba účtovať, nám dáva tušiť, že si je dobre vedomá celej tej šalby, trasúc sa pred hodinou pravdy a teda dobre vie o závislosti svojej pretvárky

Novodobá demokracia ako nástroj na zničenie kresťanstva

od predchádzajúcich nedemokratických dejín.

Boh nás uchovaj od všetkých tých pokrokárskych naïvít a detinskostí, od viery, že demokracia je výsledkom samoľúbnej kvalitatívnej spoločenskej evolúcie. Nie. Už to len bude podľa všetkého tak, že tá naša krehká kvetinka aténskej demokracie, uprostred antického pareniska, nebola žiadnym plodom samoľúbneho pokroku. Nie, to sa len vopred ohlasoval ten, čo dnes zhusta vládne v štátoch, prvý z trockistov a z permanentných revolucionárov ten najpermanentejší a najrevolučnejší. Kedysi prvý z anjelov. Vypúšťal pokusné balóniky, lebo vedel, že sa blíži skutočné vyvrcholenie dejín - príchod Syna Božieho. A tak zasadiť semienko, aby čakalo v zemi na vlahu ľudskej hlúposti. Keď sa tá dostavila, počalo prospievať. Zanechal v aténskej demokracii jednu zo stôp, znak, znamenie, symbol, komické kuriózum pre filozofov a literátov, opovrhované Platonom, Aristotelom, sv. Tomášom, Parmenidom i Herakleitom, Aristofanom i Dantom, sv. Augustinom ako aj Xenofanom, takmer všetkým čo kedy udržalo brko v ruke a pobralo trochu rozumu. Počas tisícročí bola demokracia u každého, kto vedel trochu čítať a nemal otupené elementárne zmysly, predmetom pohrdania, posmechu a neveriaceho krútenia hlavou, súc radená v politických teóriách k degeneratívnym trendom vedľa tyranie a oligarchie. Je možné, aby sa niečo tak neživotné a nereálne prebralo po dvetisíc rokoch pobytu v sarkofágu z antických kulis, akoby umelo hodené na zem, bez koreňov, bez continuity a to všetko bez zásahu transcendentnej mocnosti?

Aby sme si však dobre rozumeli: pre nás zaiste demokracia nevstupuje na javisku dejín v roli jediného diablovoho kopyta, na ktoré sa dajú natiahnuť všetky problémy sveta. To by sme upadli do treštuhodnej monómánie a zároveň trápne podcenili súpera. Naopak, je to len jedna z jeho stávk do lotérie. Že si s chuťou osedlá cisára aj žobrátka, diktátora či roľníka, o tom netreba pochybovať. Od toho má tyranu namiesto monarchie, oligarchiu namiesto aristokracie a nakoniec aj tú demokraciu, s ktorou mu dnes tak dobre ide karta. Kresťan nepozná ideálnu politiku a ideálny systém, či optimálnu, ak chcete. Na podobné chúťky po dokonalelosti má kresťan Kráľovstvo nebeské. Avšak máme tu teraz demokraciu a tak sa musíme zaoberať demokraciou. Až jej nebude, čo je možno realita nie taká vzdialená, ako by si niekto myslel, tak sa popozeralme po iných nástrojoch večného nespokojenia.

DEMOKRACIA A POČIATKY KREŠTĀNSTVA

V čase príchodu Syna Božieho na svet, čo je a malo by byť pre každého kresťana samozrejým vyvrcholením dejín, ako ním samozrejme nie je nejaký evolučný pokrok, nezostalo vo svete po akejkolvek demokracii, ani tej tzv. „otrokárskej“, ako ju nazývali radi stúrodovia, ani stopy. V tom čase bola

demokracia už len položkou v zoznamoch politických teórií, kdekoľvek na svete neznámou a v Rímskej ríši vyučovanou na hodinách filozofie. Imperátor budoval, vládol, dobýjal a držal všetkých svojich spolupočanov v Európe pekne pod krkom.

Hľa, vec nadovšetko zvláštna: idea, teória, systém, ktorý je dnes neustále podšúvaný kresťanom ako optimálna aplikácia kresťanského náhľadu na spoločenské usporiadanie, nebol Svätou Trojicou uznaný za vhodný, aby sa v ňom realizovalo vyvrcholenie plánu spásy. Zvláštno, veď

rokov? Avšak zanechajme verbálny masochizmus moderného utrúpeného katolíka a venujme sa radšej minulosti. Späť k Impériu.

Nech by sme sa snažili demokraticky prešraboovať dejiny kresťanstva akýmkoľvek rafinovaným spôsobom, vždy sa dostaneme k onomu bodu, ktorý sa nedá odmontovať, aj keby sme na tom strhali všetky ideové rače sveta. Tým bodom je skutok Konštantína Veľkého, ktorým otvoril Cirkvi a kresťanstvu cestu k ovládnutiu Rímskeho impéria. Áno, vďaka jed-

nému mužovi, ktorý sa naprosto nedemokraticky rozhodol, že povýši kresťanstvo na štátne náboženstvo, sa otočil údel kresťanov o 180 stupňov. Z týraných a utláčaných sa stali preferovaní a vládnucci. Neexistuje žiadna evolučná ani materialistická logika, ani dialektika, ktorá by bola schopná vysvetliť prirodzené tento obrat. Marxistické reči o tom, že hmota a societa sa tak dialekticky pozvírali, až sa kresťanstvo pre masy stalo najadekvátnejším vyjadrením socio-ekonomických vzťahov, môžu uspokojiť jedine hysterického profesorského moľa, ktorý musel v detstve nedobrovoľne miništrovať, či mendikovať a teraz si liečí svoje detské mindráky popieraním zjavného, snáď v strachu pred možnosťou, že ak by sa zase dostali tí tmári k moci, musel by nastúpiť, oventčený šedinami a prenášať misál z jedného rohu oltára na druhý. Realita bola však taká, že kresťania tvorili v Rímskom impériu sotva 1/3 obyvateľstva. Ergo, o žiadnej vývojovej nutnosti nemôže byť ani reči, veď ide predsa o vôľu máš, či nie? A keďže masy boli zhusta pohanské a na vidieku zubami-nechtami pohanské, ako o tom svedčí slovo „paganus“ (pohan), ozračujúce roľníka a človeka z vidieka, ich dialektické potreby boli pravdepodobne diametrálne odlišné od predstáv dialektických a iných materialistov.

Boh, a nie masy, si vyvolil za svoj nástroj cisára a jeho matku, sv. Helenu, Boh, a nie masy zariadil vec tak, že nie všeobecným ľudovým hlasovaním bolo prijaté kresťanstvo za štátne náboženstvo, ale úplne nedemokraticky a proti všetkej prirodzenej pohanskej nálađe väčšiny. Bez ohľadu na voľu väčšiny a jej chúťky. Môže niečo viac odporovať predstave, že Cirkev a demokracia sú si pre seba dejinami súdnené? Aké bláznovstvo by nás mohlo viesť k takej úvahe, keď vidíme a boli sme vždy Cirkvou učení, že nie skrze masy ale skrze Bohom vyvolených mužov a ženy, uskutočňoval Boh svoje plány? Či snáď sa hlasovalo o sv. Jozefovi, alebo nebudaj o Panne Márii? Alebo nechal Pán Ježiš hlasovať všeobecným hlasovaním o tom kto bude apoštolom? A apoštoli sa prečo nepýtali vo všeobecnom hlasovaní kto ich má viesť, ale si sami vybrali zo svojho streda? Neboli tam iní kresťania či dokonca utláčané ženy? Čo je to za demokraciu keď sa dvanásť medzi sebou poradia a rozhodnú o celej Cirkvi?

Mohli by sme sa motať dejinami kresťanstva ešte veľmi dlho a narážali by sme stále na jedno a to isté vo vzťahu k tzv. demokracii: o naprosto odmietavý postoj Cirkvi voči podobným politickým teóriám. Ešte raz treba zopakovať, lebo pamäť niektorých je krátka: milovať chudobných, pozdvihovať ich, pomáhať im, bez ohľadu na stavovskú nerovnosť, umožňovať cirkevnú kariéru aj pastierovi kôz až po najvyšší post, neznamená byť demokratický. Znamená to byť len kresťanom. Zmätko, ktorý zamieňa lásku k blížnemu s politickou teóriou demokracie je jedným z koreňov súčasného cirkevného a spoločenského marazmu.

Vidíme teda Cirkev počas jej dejín ako baštu hierarchie a autority. Vidíme dokonca sv. Ambrózia odmietajúceho vpusť do chrámu samého cisára Teodózia, bez ohľadu na jeho moc a postavenie, vidíme boje o investitúru. Či by niekto rozumný predpokladal, že takáto inštitúcia, neberúca ohľad na chúťky a poklesky mocných, je predurčená Prozreteľnosťou na to, aby brala ohľady na chúťky a poklesky náladového davu, snažila sa mu „priblížiť“ a vyjsť jeho chúťkam v ústrety? Cirkev ako garant všeobecného hlasovania o hocičom? O potratoch, o legalizovanej sodomii, perverzii akéhokoľvek druhu? Hlasovania o dobrovoľnej sociálnej samovražde, o rozvrate, o vláde tupého našratého bachora a neukojiteľných pohlavných orgánov nad Duchom? Kto by sa to odvážil v Cirkvi povedať ešte pred 150 rokmi? A dnes sme nabádaní cirkevnými predstaviteľmi, aby sme podporovali toto právo na demokraciu, na všeobecné hlasovanie más o čomkoľvek. Právo náladového davu, ženúceho sa za človekom, ktorý mu sľúbí tie najväčšie svetské rozkoše a blaho. Vec nevidaná to v dejinách kresťanstva.

Počas takmer dvoch tisícročí kresťanských tisícročí spinkala demokracia sladkým spánkom. Nič ju nevyrušovalo z prachu foliantov a šaľabachtov, stredovekí mníši pomaličky iluminovali písmeňa v útržkoch a vytrhnutých citátov z Aristotelovej Politiky a Platónovho Štátu. Predstava politickej "rovnosti" všetkých a "práva" všetkých na presadzovanie svojich názorov a chutié bola taká vzdialená kresťanskému myslieniu, že ani len myšlienkou na nejaký pluralizmus, či všeobecné právo nás rozhodovať o štyle života spoločnosti, nenachádzame nikde. Sektárske komunity a hnutia, ako aj radikálne mníšske hnutia, ktoré niektorí vo svojej naivite vydávajú za akési protodemokratické útvary stredoveku, boli natoľko autoritatívne a fanaticky netolerantné, bez milosti postihujúce akýchkoľvek oponentov, že ich môže považovať za anticpantov súčasného demokratizmu len jedinec v pokročilom štádiu mozgovvej ochabnutosti.

Hľaďme na reprezentantov kresťanstva a nachádzame počas dvetisíc rokov to isté: naproti nechota podriaď sa mienke davu, či mocného, či slabého. Vidíme svätcov, osamotených v boji proti bludom prijatým masami, svätcov odhodlaných neustúpiť ani o milimeter všeobecnému ľudovému názoru. Svätcov obhajujúcich samovládnu moc pápežov, cisárov a kráľov, svätcov desiacich sa predstavy Cirkvi vydanjej napospas chúťkam davu. Kde sú tí zastánovia demokracie medzi tými, ktorých príklad máme nasledovať? Niet ich. Od počiatku kresťanstva nenájdeme jediného svätca a sväticu nabádajúcu k podpore nejakej demokracie. Sv. Pavol? Sv. Ján Chryzostomos? Sv. Lev Veľký? Sv. Augustín či snáď sv. Tomáš Akvinský? Sv. Terézia z Ávilly či sv. Katarína Sienska? Sv. Ignác z Loyoly? Sv. Bernard? Dost! Bol by to zbytočný, smiešny a trápny výpočet, preplietat' sa tisícami mužov a žien a na konci zistiť, že medzi týmito duchovnými aristokratmi kresťanstva sa nenachádza nikto, kto by zapadal do schémy obhajcu demokracie. Odmyslime si teraz samozrejme niektoré postavy konca 19. a 20. storočia, vezúce sa na súdekom rozklade a snáď vo svojej nevinosti nepostrehnuvšie smerovanie a príčiny súčasného stavu. Berme ich skôr ako obete moderného poblúdenia, než ako typických predstaviteľov Cirkvi. Ibaže by sme so zaslepenou ochotou pubertálneho výrastka chceli veriť, že posledných 50 rokov „mladosti“ prinieslo viac ako 2000 rokov „staroby“ a že všetci starí boli hlúpi a všetko čo sa narodilo za posledných 100 rokov je vyvrcholením duchovných dejín ľudstva. Beda, aj tu je naportúdi osvedčené: po ovoci poznáte ich. Hľa, ovocie už dozrieva a čoskoro padne pánom demokratom na hlavu. Nám zostáva len zaeľať dobrú chuť a zostať kresťanmi.

BRANISLAV MICHALKA
Prevzaté z internetovej stránky
Dieľňa svätého Jozefa